

EGO

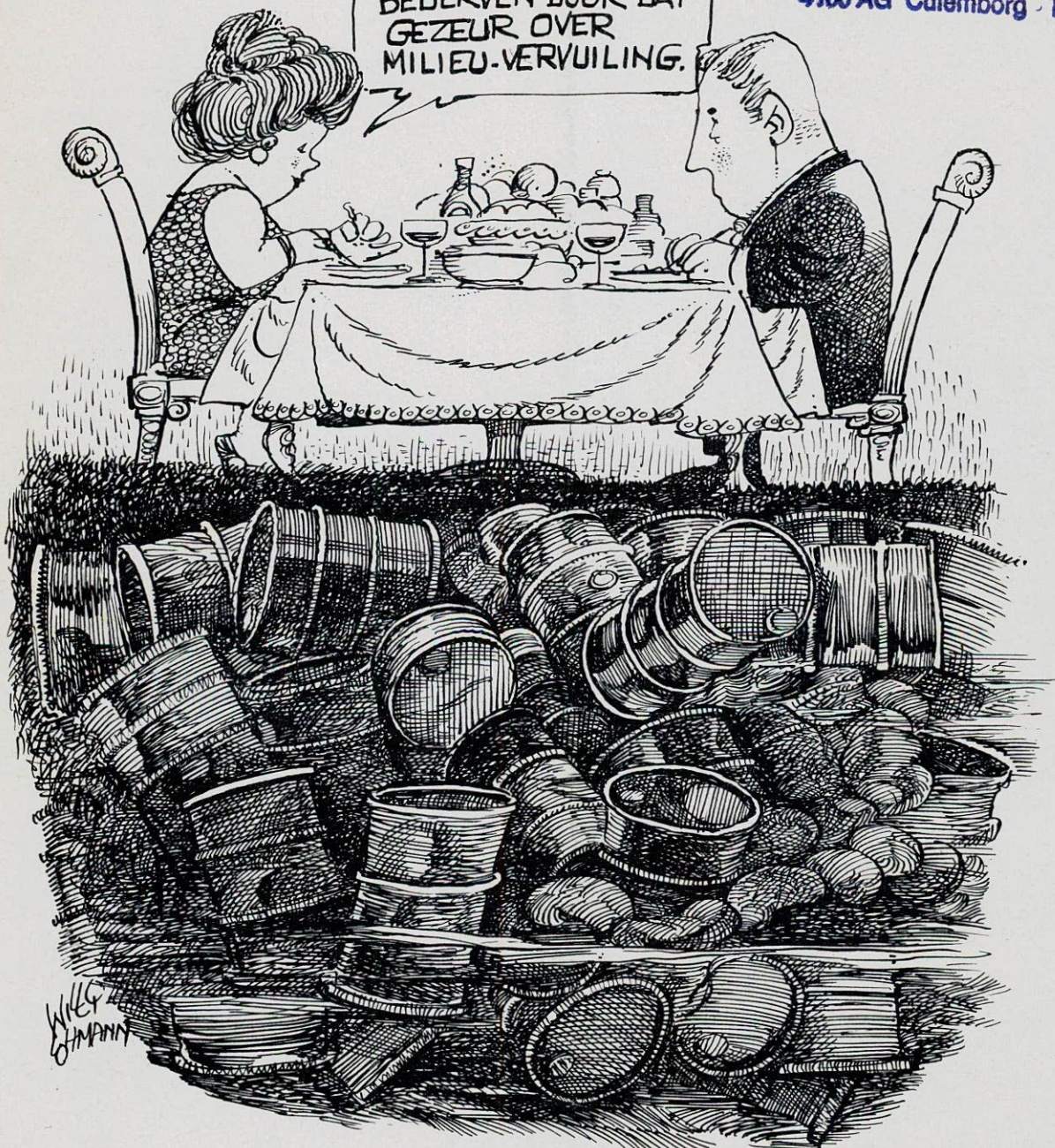
FEBRUARI 1983

MAANDBLAD VAN DE HUMANISTISCH GEESTELIJKE VERZORGING IN DE KRIJGSMACHT

Humanistisch Opleidings Instituut
Ridderstraat 42 - Postbus 278
4100 AG Culemborg - Tel. 03450 - 2630

LAAT JE EETLUST NIET
BEDERVEN DOOR DAT
GEZEUR OVER
MILIEU-VERVUILING.

EGO

MAANDBLAD VAN DE
DIENST HUMANISTISCH
GEESTELIJKE VERZORGING
IN DE KRIJGSMACHT

nr. 2 – februari 1983
22e jaargang

Abonnementsprijs f 12,- per jaar, te storten op postgirorekening 480414 t.n.v. Hoofddraadsman Humanistisch Geestelijke Verzorging te Zeist. Militairen ontvangen het blad op aanvraag zonder betaling.

Redactie:

Wim Heij (voorzitter),
Jacques van den Blink (sekretaris),
Frank Spoelstra (eindredacteur),
Klazien van Brandwijk, Hans Schonk

Adres red. en admin.:

Bureau hoofddraadsman
Coornherthuis, Oranje Nassaulaan
71, 3708 GC Zeist.
Tel. 03404-14436.

Vaste medewerkers:

Seine van de Belt, Bert Brounts,
Adriaan Bijl, Theo Carree, Anton
Constandse, Sietse van der Hoek,
Ruud Janssen, Jan Kooijman, Willy
Lohmann, Frits Maas, Leo van
Opzeeland, Rien Robijns, Adriaan
Soeterbroek, Jan Stoof, Frans
Wermer, Koos van de Wetering,
Hans van Wissen.

Vormgeving:

Joop van Rossum/Frank Spoelstra

Druk:

Brouwer Offset b.v. Utrecht
Gedrukt op kringlooppapier

Inhoud

H.O.M.	2
Wat is er gaande met de geestelijke verzorging (g.v.) in de krijgsmacht	3
Bert Brounts	4/5
O.S.L. (2)	6
O.S.L. (3)	7/8
Film	9/10/11
Chauffeurs en verantwoordelijkheid (1)	12/13
Chauffeurs en verantwoordelijkheid (2)	14/15
Gewetensnood	16/17
Jan Mankes	18/19/20
Overpeinzingen van een afgezwaide soldaat	20
Boeken/bladen/brochures	21/22/23
Ego-puzzle	23

Humanistisch Overleg Mensenrechten vraagt een gastvrijer beleid voor vluchtelingen

Op iedere duizend Nederlanders zijn er slechts twee vluchtelingen in ons land. In vergelijking met andere Europese landen is Nederland hiermee het minst gastvrij voor vluchtelingen. Bovendien is het de laatste jaren voor vluchtelingen steeds moeilijker geworden in Nederland toegelaten te worden. Er dienen volgens het Humanistisch Overleg Mensenrechten (HOM) daarom ingrijpende veranderingen te worden gebracht in het Nederlands vluchtelingenbeleid om te komen tot een gastvrije opstelling van Nederland ten opzichte van vluchtelingen. Tot deze conclusie komt het Humanistisch Overleg Mensenrechten in de brochure „Nederland en het Vluchtelingenbeleid” die deze week is verschenen.

De brochure (59 pagina's) geeft een overzichtelijk beeld van het Nederlands vluchtelingenbeleid en de vele problemen die zich daarbij voordoen. Vluchtelingen komen – als ze al niet direct worden teruggestuurd – terecht in een doolhof van jarenlange procedures. Het hele beleid lijkt er op te zijn gericht vluchtelingen uit ons land te weren.

Zelfs Turkse vluchtelingen tegen wie de doodstraf is geëist zijn nog niet erkend, omdat men eraan twijfelt of zij daadwerkelijk te vrezzen hebben voor vervolging. Vooral de vluchtelingen die op eigen gelegenheid zijn gevlucht en hier asiel zoeken stuiten op een ambtelijke muur van wantrouwen en onbegrip en maken slechts een zeer geringe kans echt als politiek vluchteling te worden erkend.

De brochure „Nederland en het Vluchtelingenbeleid” is gebaseerd op gesprekken met de vluchtelingenorganisaties en bevat tevens interviews met een aantal vluchtelingen en een ambtenaar van het Ministerie van Justitie.

De brochure wordt afgesloten met een aantal beleidsaanbevelingen van het Humanistisch Overleg Mensenrechten (HOM) ter verbetering van het vluchtelingenbeleid. Hierin bepleit het HOM ondermeer:

– Een ruimer toelatingsbeleid door diegenen die door het Hoge Commissariaat van de Verenigde Naties voor Vluchtelingen zijn erkend, automatisch toe te laten; asielzoekers het voordeel van de twijfel te geven en een ruimer uitnodigingsbeleid te voeren.

– Bij de beoordeling van het al dan niet toelaten van vluchtelingen de informatie van mensenrechtenorganisaties over de landen van herkomst doorslaggevend te laten zijn.

– Een verkorting van de procedure, die momenteel tussen de twee en een half en vier jaar in beslag neemt, tot maximaal een half jaar. Iedere vluchteling zou daarbij automatisch schorsende werking moeten krijgen.

HUMANISTISCH OVERLEG MENSENRECHTEN

THEMANUMMER

NEDERLAND EN HET VLUCHTELINGENBELEID

– Vluchtelingen die via een ander land Nederland zijn binnengekomen niet meer terugsturen naar het zogenaamde „land van eerste opvang” zolang niet zeker is dat dat land hen wil opnemen en erkennen.

Bij deze veranderingen stelt het HOM voor de particuliere hulporganisaties een duidelijke inbreng te geven in het beleid en hiervoor een vaste vorm van overleg in het leven te roepen tussen de hulporganisaties en de betrokken ministeries.

De brochure is te bestellen door overmaking van f 4,10 (f 2,50 + portokosten) op gironummer 1460115 van het Humanistisch Overleg Mensenrechten m.v.v. „Vluchtelingenbrochure”.

EGO: bijtend

Wat is er met de Geestelijke Verzorging (GV) in de krijgsmacht aan de hand (1)?

In dit blad is al heel wat geschreven over de GV en in het bijzonder over de Humanistische GV. Steeds waren dat artikelen die werden geschreven in de wetenschap dat, na een jarenlange discussie (binnen de sfeer van het departement, in het parlement, in de samenleving) over de inhoud, functie en taakstelling van de GV, er een GV-beleid was ontstaan bij het departement van defensie, waaraan in feite niet meer te tornen viel.

Vooraf ook omdat de politieke leiding zich garant had gesteld (eind 1980) voor een GV afgestemd op de vragen van militairen in de jaren '80. Wat daarbij ook opviel was, dat in de vele besprekingen over de GV tussen de politieke leiding (minister, staatssecretaris) en de zeggende instanties, resp. hoofden van dienst GV, over en weer zorgvuldig werd omgegaan met de subtiële, kwetsbare en strak gespannen verhouding tussen de overheid (minister, staatssecretaris) en de kerken en het Humanistisch Verbond. Hoewel op diverse andere terreinen de godsdienstige GV (de kerken) en de niet-godsdienstige GV (Humanistisch Verbond) verschillen de accenten kunnen leggen en soms inhoudelijk tegengestelde meningen kunnen hebben, heeft men hier één lijn gevolgd:

De staat en de levensbeschouwelijke organisaties hebben elk een eigen verantwoordelijkheid die duidelijk gescheiden moeten blijven en waartoe slechts als gesprekspartners bevoegd zijn de politieke leiding en de zeggende instanties of hun gemandateerden, de hoofden van dienst GV. In de afgelopen vijf jaar, een periode die ik redelijk kan overzien, was deze zorgvuldige werkwijze steeds aanwezig, wanneer het o.m. ging over: de zogenaamde topstructuur GV, de functie en taakstelling van de GV, de omvang van de GV, de kernbewapening, de GV-registratie, de ontwerpen-AMAR, enz.

De vierde macht

In de loop van 1982 zijn er ontwikkelingen, de positie van de GV betreffende, die de ambtelijke inbreng (van adviserende militairen zowel als van leidinggevende ambtenaren) hebben vergroot. De vraag die hierbij kan opkomen is in welke mate deze ambtelijke inbreng van invloed kan zijn (geweest) op de politieke besluitvorming inzake de GV. Interessant enerzijds, maar ook bezwaarlijk in zijn gevolgen anderszijds voor het verloop van politieke besluitvormingsprocessen in het algemeen is, dat de kwestie van de ambtelijke invloed (de zgn. vierde macht)

J. F. Sinke, Hoofdraadsman

weer volop in discussie lijkt te komen.

Was het vraagstuk van de ambtelijke macht al sedert jaar en dag een onderwerp van studie door psychologen en sociologen (e.a.), het krijgt nu nog meer belang, wanneer zou blijken dat in de huidige tijd van bezuiniging, werkloosheid, algemene economische crisis, de ambtelijke inbreng sturend – bewust of onbewust – zou kunnen toewerken naar politieke beslissingen die onvoldoende zijn getoetst en doordacht.

Haast en pressie kunnen – zo mag worden verondersteld – zo'n stroomversnelling ook in het ambtelijke advieskanaal aanbrengen, zonder dat „de buitenwacht” (belanghebbenden zelf, publieke opinie, parlement, pers e.a.) voldoende in staat wordt gesteld om hun inbreng hier tijdig en doelmatig te leveren.

Bovendien speelt hierbij nog mee, wat een machtskenner bij uitstek, de sociaal-psycholoog Mulder eens heeft onderzocht, dat machtsuitoefening (door wie dan ook) persoonlijke voldoening schenkt. Wie eenmaal macht heeft geproefd, heeft de neiging om de smaak vaker te proeven.

Het kennelijke opschuiven van het belang van het ambtelijke advies (de ambtelijke macht) heeft ook iets te maken met de slagvaardigheid van de politieke macht van minister of staatssecretaris, bij wie de verantwoordelijkheid voor de besluitvorming is neergelegd. Als op dat politieke niveau bijna letterlijk gaten vallen (b.v. door snelle wisseling van kabinetten), dan is er van de ambtelijke top een beweging te verwachten

om dat vacuum tijdelijk te vullen, maar – en daar ligt het gevaar – van de tijdelijke positie als „invaller”, soms ook nadien, niet zo gemakkelijk afstand te kunnen of willen doen. Als er vervolgens geen krachtige politieke leiding is, die duidelijk durft te kiezen voor beslissingen, al of niet in de lijn van de ambtelijke adviezen, dan heeft de ambtelijke macht de neiging zich langer te handhaven, dan wanneer het alleen maar in een invallers-positie gebeurde.

Ongrijpbaarheid

Nog pas geleden heeft de parlementair redacteur van Het Parool, Harry van Wijnen (Ambtenaren maken de dienst uit, Het Parool, 25 september 1982) op dit verschijnsel gewezen en gesteld dat ambtenaren de laatste tijd steeds meer de neiging vertonen op de stoelen van de minister of staatssecretaris te gaan zitten. Van Wijnen: „Ambtenaren treden minder op de voorgrond uit de behoefte aan macht, dan uit onvrede met de onmacht van het politieke systeem dat de keuzen voor het beleid ontloopt.” Ik stel daarbij: ook al kan voor dit ambtelijk opschuiven onvrede de grondoorzaak zijn, het gevolg is en blijft dat de ambtelijke invloed respectievelijk macht, in de uiteindelijke politieke beslissing meer zichtbaar wordt dan wenselijk zou zijn. En dan wordt een dergelijk verschijnsel, zeker als het zich achter de muren van een departement afspeelt, een bedenkelijke ontwikkeling, omdat ze oncontroleerbaar is (door parlement, pers e.a.) en bij omvangrijk optreden, zelfs een gevaar kan betekenen voor de doelmatigheid van een parlementaire rechtstaat.

In enkele volgende artikelen wil ik, met bovenstaande schets in gedachten, nagaan op welke wijze in de afgelopen jaren (vanaf de Defensie-Nota 1974) bij het ministerie van defensie de besluitvorming inzake de GV zich heeft voltrokken. Ik zal dan vervolgens ingaan op:

- De GV in ontwikkeling: een terugblik;
- de kwestie van de omvang van de diensten der GV;
- tegenwoordig departementaal GV-beleid in spanning met parlementair aanvaard GV-beleid;
- de toekomst van de GV in relatie tot recente ontwikkelingen.

Het eerstvolgende artikel zal verschijnen in Ego, maart a.s.

J. F. Sinke, Hoofdraadsman

Popstromingen (7)

Country music vindt zijn oorsprong in het zuiden van de Verenigde Staten. Daarover laten ook vandaag de dag weinig country-artiesten enige twijfel bestaan. De traditionele vete tussen de zuidelijke en de noordelijke staten, die in de burgeroorlog van 1862 in het militaire voordeel van de noordelijke yankees werd beslist, leeft op muzikaal terrein nog steeds voort. Nashville ontwikkelde zich in de loop van de dertiger jaren tot een volwaardige tegenhanger van de muziekindustrie in New York en Chicago: een liedjesfabriek in de stijl van Tin Pan Alley, maar dan met een zuidelijk aksent en de geur van het platteland. Het favoriete tenu van de countrymuzikant is nog steeds beladen met herinneringen aan de zuiderling als dappere cowboy, met hoge Stetson-hoed, een met Rhinestones afgezet cowboy-pak en kunstig bewerkte leren laarzen. Maar de huidige country music heeft weinig meer met het platteland te maken en de vroegere country music al even weinig met de heroïek van het cowboy-bestaan.

Hillbilly

Tegenwoordig behoort de country music tot de belangrijkste stromingen van de populaire muziek in de VS. Van kust tot kust zijn er radio-stations die een belangrijk deel van hun programmatijd ervoor reserveren. Country-sterren genieten nationale bekendheid en worden geëerd als propagandisten van de Amerikaanse cultuur. Dat is wel eens anders geweest. Vóór de tweede wereldoorlog genoot de country music eerder bekendheid als de ongecivileerde muziek van de achtergebleven boerenbevolking van de zuidelijke berglanden. Naar die bergen werd de muziek spottend „hillbilly” genoemd.

En ook al werd de country music na de oorlog op veel grotere schaal gewaardeerd, in veler ogen bleef de muziek toch onlosmakelijk verbonden met de „rednecks”, waarmee zij verwezen naar de kaalgeschoren nekken van een reaktionaire en racistische plattelandsbevolking. Des te opvallend was de belangstelling die als progressief en modern bekend staande rockmuzikanten in de zestiger jaren aan de dag legden voor juist deze muziek. Bob Dylan nam een LP op met „Nashville Skyline” als titel en ook The Byrds verwezen met titel en muziek van hun „Sweetheart of the rodeo” ondubbelzinnig naar de wereld van de cowboy-romantiek. Zoals in een vorige aflevering van Popstromingen al is aangegeven, kwam die belangstelling vooral voort uit het zoeken naar de oorspronkelijke bronnen van de Amerikaanse popmuziek. Die speurtocht leidt niet enkel langs reaktionaire paden, al speelt het conservatisme van de plattelandsbevolking ten opzichte van de ontwikkelingen in de grote steden wel een voorname rol.

Blanke slaven

De vroegere kolonisten van het Amerikaanse platteland waren niet alleen brave en godsvrezende burgers. Al is men geneigd bij de beelden van de katoen- en tabaksplantages uit vorige eeuwen enkel aan negerslaven te denken, er waren ook grote aantallen blanke werkkrachten, die onder vergelijkbare omstandigheden moesten leven. Velen van hen kwamen uit Engeland, Ierland of Schotland. Sommigen maakten de overtocht uit armoede en in de hoop op een beter bestaan, anderen vanwege een crimineel verleden in hun geboorteland. Omdat ze geen geld hadden, betaalden ze de bootreis met een kontrakt dat hen verplichtte een aantal jaren op een plantage te werken. De schippers verdienden goed aan de levering van deze blanke slaven. Ook weeskinderen werden zo aan plantagebezitters verkocht en als er niet voldoende weeskinderen voorhanden waren, organiseerden men ware kinderrooftochten op het Britse grondgebied om de boten vol te krijgen.

Wie van deze kontrakt-slaven de jarenlange plantage-arbeid wist te overleven zocht doorgaans zijn toevlucht in de bergachtige gebieden van de zuidelijke staten, die tot dan toe voornamelijk door indianen bewoond werden. Daar stichtte men kleine leefgemeenschappen, vaak niet meer dan één familie groot en trachtte te leven van de schaarse opbrengst van het land. Al kwamen de nieuwe bergbewoners uit een natie die al forse schreden had gezet op het pad der industrialisatie, in hun nieuwe woongebied maakten zij noodgedwongen een terugkeer door naar veel primitievere, bijna middeleeuwse omstandigheden. De kleine leefgemeenschappen waren zeer geïsoleerd, moesten vrijwel volledig in

eigen levensonderhoud voorzien en hadden enkel contact met in soortgelijke omstandigheden levende buren.

Die terugval was van invloed op de muziek die de farmers maakten. Ook daarin moest men zelf voorzien, hetgeen gebeurde met veelal primitieve snaarinstrumenten. De banjo en de viool stonden centraal in een muziek die overwegend functioneel van karakter was, dwz. die gemaakt werd ter ondersteuning van andere bezigheden, de arbeid, de oogst of ook de dans. Wat de blues was voor de zwarte landarbeiders was de country music voor de blanke farmers. Waar in de blues echter de muzikale erfenis van de Afrikaanse stammensamenleving doorklinkt, is in de country music met name de Britse muziekkultuur te herkennen, al is er op vele punten ook sprake van een wederzijdse beïnvloeding.

De „string bands” zorgden met hun typische „fiddle”-geluid voor de begeleiding van de dans, maar de muziek werd ook als nieuwsmedium gebruikt in de vorm van ballads, die vaak onbegeleid gezongen werden.

Industrialisatie

In het isolement van de blanke bergbewoners begon voor het eerst enige verandering te komen toen na de Amerikaanse burgeroorlog de exploitatie van de daar aanwezige grondstoffen, met name steenkool, door ondernemers uit het noorden ter hand werd genomen. De boeren die bovenop de steenkoollagen het land bebouwden werden onteigend of voor een schijnbedrag van het exploitatierecht van hun grond beroofd. Zij konden verder de kost verdienen als mijnwerker of als arbeider aan de spoorlijnen die in snel tempo werden aangelegd om de grondstoffen te exporteren.

Muziek kon onder die omstandigheden niet meer zelf gemaakt worden maar moest gekocht worden, en ook in die behoefte voorzagen de noordelijke ondernemers met genoegen. Met name in de jaren twintig vertrokken vanuit Chicago, het toenmalige centrum van de grammofoonplatenbranche, mobiele opnamestudio's naar het zuidelijke platteland om zowel zwarte als blanke muzikanten te registreren op geluidsband. De zwarte blues verkocht ook goed in de geto's van de grote steden, waar veel voormalige negerslaven een heenkomen hadden gezocht. De blanke country music werd alleen in de eigen regio gewaardeerd.

Inhoudelijk waren er toen al twee tendenzen in de country music af te lezen: enerzijds de idealisering van het vroegere plattelandsleven en anderzijds het sociaal-kritische gebruik van de muziek om uitdrukking te geven aan de erbarmelijke leefomstandigheden van de industriearbeiders. Die laatste tendens raakte in de daaropvolgende tijd steeds meer in de verdrukking, vond minder verspreiding via de media. Wel vond hij

DISCOGRAFIE

Jimmy Rodgers, Best of the legendary Jimmy Rodgers (RCA).
The Carter Family, The original and great Carter Family (Camden-RCA).
Hank Williams, 24 of Hank Williams greatest hits (MGM).
Merle Haggard, Songs I'll always sing (Capitol).

Naarmate de muziek in Nashville en Hollywood op een professionelere en meer industrie-matige manier geproduceerd werd, nam de verwijzing naar het landelijke en ongerepte karakter ervan in hevigheid toe. Maar al werden de Westerns op nationale schaal verspreid, de invloed van de country music bleef voorlopig nog beperkt tot het zuiden. Pas na het konflikt tussen de auteursrechtenorganisatie ASCAP en de radiostations (zie Popstromingen 1) kregen de bij BMI aangesloten country-artiesten plotseling vrij baan in de ether en het resultaat was verbluffend. Tijdens de tweede wereldoorlog werd country-ster Roy Acuff in een poll tot de populairste zanger van de VS uitgeroepen.

Al met al was de country music uitgegroeid tot een volwaardig soort amusementmuziek, hetgeen o.a. moge blijken uit de talrijke vermengingen die er plaatsvonden met andere vormen daarvan. In de jaren dertig al introduceerde de zogenaamde „Western Swing” van bv. Bob Wills and his Texas Playboys elementen uit de jazz (blaasinstrumenten), na de oorlog vond de elektrische gitaar, die aanvankelijk vooral in de blues figureerde, zijn intrede in de Honky Tonk music. Een belangrijk deel van de eerste lichting blanke rock'n'roll-zangers kwam rechtstreeks voort uit het Country-circuit: Elvis Presley, Bill Haley, Jerry Lee Lewis, The Everly Brothers, enz.

Eind zestiger jaren dringt er een nieuwe impuls vanuit de country door in de popmuziek via country-rock groepen als Buffalo Springfield en The Flying Burrito Brothers. maar ondanks al die mengvormen kan toch gesteld worden dat de country music altijd een eigen ontwikkeling heeft behouden, waarbinnen muzikanten als Buck Owens, Merle Haggard en Johnny Cash hun eigen weg gaan. Al zijn ze geen van allen ooit cowboy geweest.

Bert Brounts

een voortzetting in de urban folk stijl van bijvoorbeeld Woody Guthrie, die later weer werd opgepikt door de folk-revival aan de universiteiten (zie Popstromingen 4).

Westerns

De idealisering van het plattelandleven kreeg in de loop van de dertiger jaren een bijzonder aksent, die de country music tot op de dag van vandaag mede bepaalt. Met de economische crisis van 1929 zakte de markt voor grammofoonplaten tijdelijk in. Een nieuw massamedium veroverde Amerika: de radio. Het zuidelijke platteland, met zijn enorme uitgestrektheid en geïsoleerde nederzettingen vormde een uiterst geschikt proefterrein. De country music was dan ook een van de muzieksoorten die furore maakten via de radio. De Grand Ole Opry radio show was en is al sedert de jaren dertig het bekendste country programma in de VS. Hadden de platenmaatschappijen eerst opgenomen wie ook maar voor de microfoon kwam, zonder zich veel om inhoud of kwaliteit van de muziek te bekommeren zolang er maar een markt voor was, de radiostations

gingen heel wat selektiever te werk. De nadruk kwam te liggen op een beperkt aantal sterren, die aan een groot aantal eisen moesten voldoen om een zo groot mogelijk publiek te behagen. The Carter Family vertegenwoordigde het prototype van een rechtschapen burgermansgezin en al was de levenswandel van Jimmy Rodgers minder onbesproken, hij refereerde daarmee naar het vrijheidsideaal van de vagebond. Maar het bijzondere aksent kreeg de country music via een ander medium dat in de krisistijd hoogtijdagen kende: de film. Eén van de meest voorkomende thema's van Hollywood-films vormde dat van de Western: de heroïsche strijd van de cowboys tegen de hen bedreigende natuur en laaghartige indianen. Het imago van achterlijkheid en boersheid dat de zuidelijke statenbewoners had achtervolgd werd ingeruild voor dat van de landveroveraar en bestrijder van onrecht. Bekende cowboy-acteurs als Roy Rogers en Gene Autry waren niet enkel gewapend met een pistool, maar ook met een gitaar. Hun muziek werd later „Country and Western” genoemd, waarmee ook het denigrerende „hillbilly” van de baan was.

EGO: ontroerend goed

Het artikel Oud-Strijders Legioen in Uw editie van december 1982 bevat een aantal halve en geen waarheden, uit zijn verband getrokken citaten en een weergave van uitspraken zonder vermelding van de context, waarin deze werden gedaan.

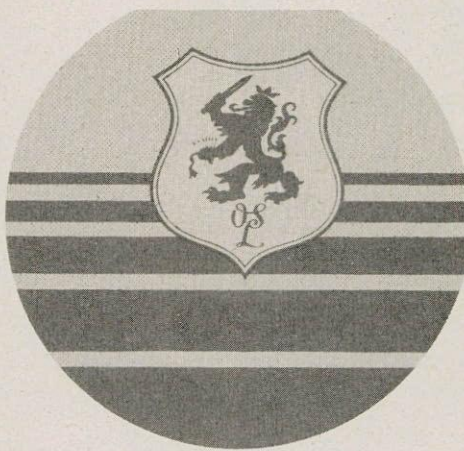
Het artikel is gebaseerd op gegevens, die door het zogenaamde Gronings Comité tegen Fascisme en Racisme in een boekje zijn vermeld. Zoals bekend is dit comité een initiatief vanuit de CPN en PSP geleiden, met als drijvende kracht, de heer J. Heusdens (stalinist).

De kwalificatie „extreem rechts” is uiteraard onderworpen aan het partikuliere oordeel van de betrokken schrijver, een andere waarde kunnen wij aan deze kwalificatie niet toekennen.

Met het artikel tracht Wim Heij (wij werden elders ook reeds geconfronteerd met soortgelijke artikelen van zijn hand) onze organisatie in de zogenaamde maatschappelijk onaanvaardbare hoek te plaatsen. Een systeem, dat zoals bekend in de communistische wereld veelvuldig wordt toegepast om andersdenkenden uit te schakelen.

Op enige halve en geen waarheden, uit zijn verband getrokken citaten en van context verbroken uitspraken willen wij gaarne reageren:

a. De uitspraken over abortus en vrouwen in Hiroshima – die een eigen leven bij onze tegenstanders in tal van publicaties zijn gaan leiden – zijn gedaan in een zeer geëmotioneerd oplopend gesprek met protesterende vrouwen (van lesbische nature) voor een vrije abortus, waarbij op provocerende wijze werd gesteld, dat wanneer zij (de betreffende vrouw) in Hiroshima zou zijn geweest zij nooit meer kinderen zou kunnen krijgen. In een dergelijk emotioneel debat werd de uitspraak

gedaan, doch het is getuigen van kwader trouw deze uitspraak als het standpunt van ondergetekende te verspreiden.

b. Datzelfde geldt ook voor de uitspraak in sarcastische zin m.b.t. de lesbische vrouwen.

Het is opvallend met hoeveel gretigheid dit soort uitspraken als beleidsuitgangspunten worden gekwalificeerd. In deze lijn doorgaande zouden wij onze tegenstanders heel wat discriminerende uitspraken kunnen toeschrijven, terwijl de volksmond zich ook niet ontziet uitspraken te doen over minderheden e.d., die wanneer deze serieus zouden zijn bedoeld, strijdig zijn met de elementaire menselijke waardigheden.

c. Het OSL is niet racistisch. Integendeel. Hier wordt door Heij met een citaat een bepaalde instelling gesuggereerd. In het bewuste artikel werd toen bezwaar aangetekend tegen het proces, dat mensen uit Guyana zich in Suriname lieten naturaliseren om via die weg in Nederland te komen, om zich daar bij de sociale kassen te voegen. Dat heeft niets met een racistische opvatting te maken.

d. In de beoordeling van de Zuid-Afrikaanse toestanden stellen wij ons op het standpunt van de dialoog en niet op de verbreking, zoals anderen

de dialoog met de Sovjet-Unie voorstaan, ondanks de meer dan 30 miljoen doden en de voortdurende onderdrukking in het Sovjet-paradijs. Voor de inmiddels door Prof. Zoutendijk bijgestelde, toen onjuist geïnterpreteerde uitspraken zijn de OSL-Stichtingen uiteraard niet verantwoordelijk.

e. De rubriek „Nieuws uit de socialistische volksrepubliek” was een satirische rubriek in de periode, toen het kabinet Den Uyl regeerde. De vertaling van de letters PvdA is een conclusie van een satirisch artikel in die rubriek.

De heer Heij suggereert, dat de aanhang van het OSL nog niet groot genoeg is, maar wel voldoende om ons in de gaten te houden. Welnu daartegen hebben wij niet het minste bezwaar. Wij hebben niets te verbergen. Wij maken ons niet schuldig aan:

bezettingen, burgelijke ongehoorzaamheidsacties, het niet aanvaarden van parlementair democratische besluiten, het verstoren van de openbare orde, het vernielen van goederen, het bedreigen van mensen, inbraken enz. enz.

Hetgeen niet altijd van onze tegenstanders kan worden gezegd. Wij stellen ons ten doel ons in te spannen voor het behoud van de democratische verworvenheden;

het voortbestaan te helpen verzekeren van het Koninkrijk der Nederlanden als een vrije, gezonde en vooruitstrevende samenleving, waarin oprecht gestreefd wordt naar een evenwichtige verdeling van plichten en rechten van alle Nederlanders, zonder dat hierbij eenzijdig aan enige partij-politieke strijd actief zal worden deelgenomen.

Wat dit te maken zou kunnen hebben met een extreem rechtse opvatting is ons niet duidelijk, in ieder geval schamen wij ons niet voor deze doelstellingen.

P. J. G. A. Ego,
voorzitter OSL-Stichtingen voor
Vrijheid en Veiligheid.

Koninklijk

1968 – Van Agt plaatst, als verlicht Coornhert-jurist, zijn naam onder een oproep aan de minister van justitie, om het COC nu eindelijk eens koninklijk (!) goed te keuren.

1973 – Onder verantwoordelijkheid van de minister van justitie Van Agt wordt het COC koninklijk (!) goedgekeurd.

1982 – Minister-president Van Agt blokkeert de aanstelling van een maatschappelijk werker bij het koninklijk (!) huis, omdat deze homofiel is. Volgens konstateert Van Agt dat de acceptatie van homofielen helaas nog niet algemeen is.

Haat om een zwart gelaat.
Wij wentelen onder
hoogtezonnen voor
hetzelfde resultaat.

Wim de Vries

Geén racistische trekken? Kom nou!

Dat op mijn artikel „Het Oud-Strijders Legioen” een reactie zou komen, lag in de lijn van de verwachting. Allicht dat onder de vele EGO-lezers zich een sympathisant van de OSL-stichtingen bevindt. Het is dan een fluitje van een cent om de voorzitter van deze stichtingen op het vinkentouw te zetten.

Wat dat betreft is onze opzet volledig geslaagd. Wij zijn dan ook gewoon erg blij met de reactie van de heer P. J. G. A. Ego.

Immers door argumenteren kunnen onduidelijkheden worden uitgezuiverd.

Teleurstelling

Wat dat laatste betreft is de reactie van de heer Ego ronduit teleurstellend. In plaats van goed onderbouwd de kritiek te weerleggen, doet hij de gewraakte citaten af met „in een zeer geëmotioneerd oplopend gesprek” geuit of dat was slechts beeldspraak („sarkastisch” en „satirisch”) of „onjuist geïnterpreteerde uitspraken”.

Daar tussendoor strooit hij kwistig met verdachtmakingen zonder enige toelichting. Mijn artikel zou gebaseerd zijn geweest op een brochure van het zogenaamde Groningse Comité tegen Fascisme en Racisme. De grap is, dat ik op het moment dat ik dat artikeltje schreef van het bestaan van dat Comité niet afwist, laat staan dat ik die brochure gelezen had (nu inmiddels wel!). Dat weet de heer Ego beter dan wie ook. Waarom dat dan toch schrijven? Heel eenvoudig om te kunnen suggereren dat de informatie uit CPN en PSP-gelederen (of nog erger van een stalinist) afkomstig is en dus per definitie al niet deugt.

Ja, kijk als men zich op zo'n manier verdedigt, dan is dat op z'n zachtst gezegd als erg zwak aan te merken. Wellicht biedt dit artikel een herkansing voor de heer Ego om nu eens met een steekhoudende argumentatie voor de dag te komen.

Lastig

De OSL-stichtingen ontmaskeren is niet zo gemakkelijk. Allereerst wappert men bij de minste kritiek breeduit met de doelstellingen. Doelstellingen die op zich, ook voor mij, geen aanleiding bieden om de OSL-stichtingen in de maatschappelijk onaanvaardbare hoek te plaatsen. Maar papier is geduldig en doelstellingen niet minder.

Veel beter is het naar hun praktisch optreden te kijken: Wat zeggen ze, wat schrijven ze. Als je echter uitspraken onder de loupe gaat nemen, dan loop je ogenblikkelijk tegen het verwijt aan dat het uit zijn verband

P. J. G. A. Ego

gelicht is, hetgeen veelal nog niet onwaar is ook.

Tracht je met één citaat iets te bewijzen, dan begeeft men zich op glad ijs. Met twee of drie ook nog. Met tien citaten wordt het al moeilijker dat af te doen met uit zijn „context verbroken uitspraken”. Wanneer echter volstrekt probleemloos, aan de lopende band, hoogst-merkwaardig uitspraken kunnen worden genooteerd (wie dat ook maar doet! stalinist of niet!), dan kan men zich er niet meer zo van af maken.

Misselijk

De zwaarste beschuldiging die ik in het december-artikel uitte was dat de OSL-stichtingen racistische trekken valt te verwijten. Een simpele ontkenning van de heer Ego is voor mij niet voldoende die aantijging in te slikken. Ook hier weer de poging het af te doen, omdat het uit zijn verband was gehaald. Zelfs recente, camouflerende uitspraken van de heer Ego zelf, in het huisorgaan van de OSL-stichtingen, het blad Stavast, kunnen mij niet overtuigen. Integendeel.

In dit „Politiek en Militair Opinieblad Stavast” (nr. 9/10-1982) verklaarde Ego namelijk, nadat de Centrumpartij een zetel in de 2e Kamer

had gehaald, het navolgende: „Wij zijn er rondweg misselijk van, hoe de Centrumpartij de aanwezigheid van buitenlandse arbeiders, Surinamers en anderen exploiteert om verkiezingswinst te behalen... in de kern hebben we hier te maken met een onvervalst racistisch denkpatoon, dat ons tot in het diepst van het wezen schokt.”

Dat **klinkt** heel aardig. Ik schrijf met nadruk klinkt, want kennelijk heeft Ego moeite de inhoud van zijn eigen blad te herinneren. Daardoor ter opfrissing van het geheugen van de heer Ego een aantal citaten.

Islam

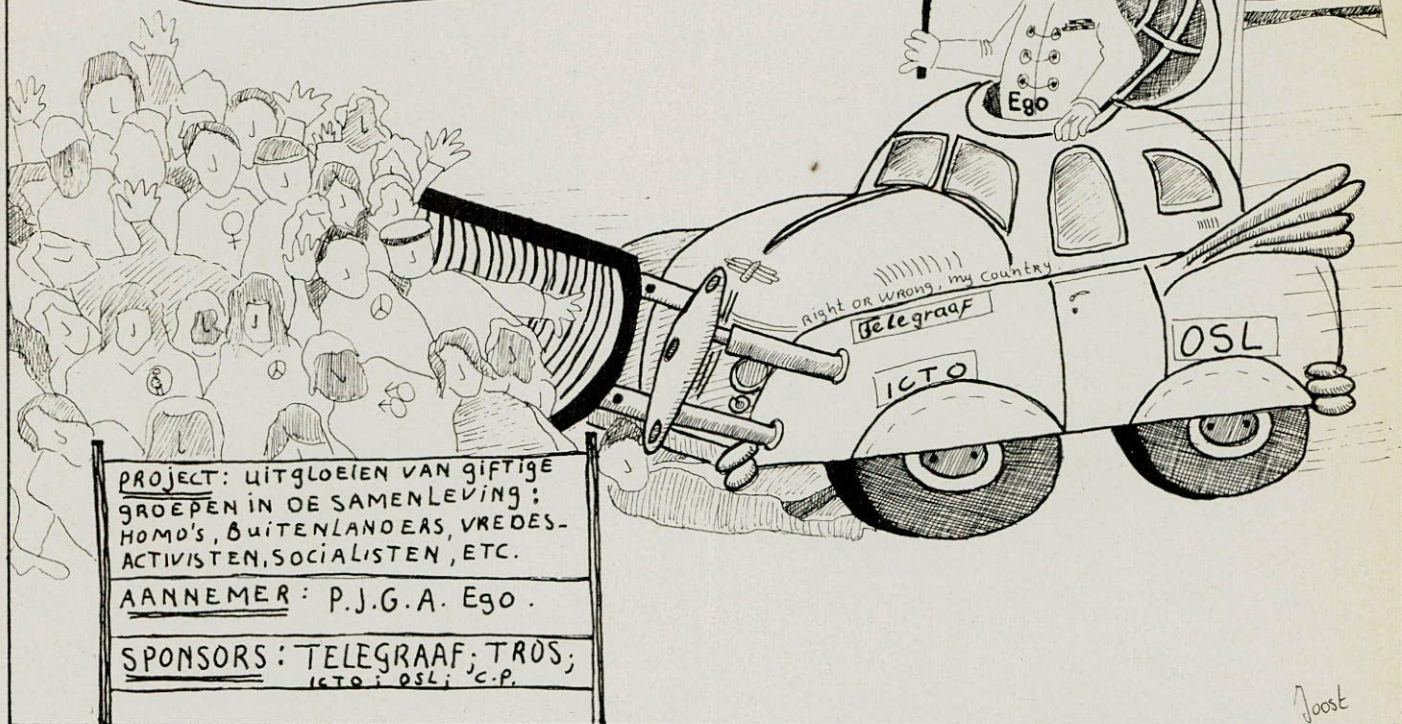
Van de hand van de heer dr. W. J. A. Visser verscheen het artikel „Stervend volk?” (Stavast nr. 2-1978), waarin deze zich verontrust toont dat een vergrijsd West-Europa zich gaat verjongen met Arabisch bloed en met een op de Islam steunende levensbeschouwing.

De om haar rassensleer beruchte Nederlandse Volksunie is dermate enthousiast over dit artikel in Stavast, dat ze het terstond in haar partijblad „Wij Nederland” (2e kwartaal nr. 2-1978) overneemt.

Stavast blijkt enkele jaren later deze vrees nog steeds te delen. Vaste medewerker van dit blad, dr. mr. A. Zeegers, laat dan weten: „Het zal niet lang meer duren of het „Allah is groot” wordt U van de minaretten onzer vaderlandse moskeeën bij herhaling toegroepen (Stavast nr. 10-1980). En wat vraagt Janmaat van de Centrumpartij bij de Algemene Beschouwingen van 23 november j.l. in de Tweede Kamer? Of het kabinet „de voortschrijdende islamitisering van Nederland” wil tegengaan. Zo gaat het dus. Het OSL geeft de voorzet, en Janmaat maakt de goal.

als jij Ego er geschikt voor acht

ALLE UITSPRAKEN, DOOR MIJ GEDAAN, WELKE HET O.S.L.
EEN EXTREEM RECHTSE ORGANISATIE
DOEN LYKEN, MOETEN GEZIEN WORDEN ALS
EEN EMOTIONELE UITBARSTING,
SARCASME, SATIRE OF EEN
MISVERSTAND.

► Buitenlanders

Samenlevingsproblemen werden door het OSL systematisch gezien als door buitenlanders veroorzaakte problemen. De buitenlanders moeten uit Nederland weg, want zo schrijft de heer Nispen (Stavast nr. 2-1981): „Groeïende druk op ons milieu, op de al zo zwaar belaste collectieve voorzieningen, de woning-nood, onze eigen identiteit en cultuur vraagt hierom.” Het toedenken van stemrecht aan buitenlanders, daar wenst het OSL helemaal niet aan te denken, want: „Het besturen van een gemeente is zeker tegenwoordig geen kleinigheid. Het vereist een behoorlijke kennis van zaken, inzicht in de politiek en kennis van de nederlandse cultuur en historie. Dit alles kan en mag men van de buitenlanders (...) niet verwachten.” (Stavast nr. 3-1983). Regelmatig stuit men op opmerkingen waaruit maar al te duidelijk blijkt dat het OSL de vreemdelingen

het liefst zou zien verdwijnen.

„Deze mensen horen hier niet” (Stavast nr. 10-1979).

„Van wie is Nederland? (...) Van de Nederlanders” (Stavast nr. 9-1981).

„De tijd dringt voordat wij uit ons land verdrongen worden”. (Stavast nr. 6-1979).

Als dat allemaal toch wat minder vlot verloopt dan het OSL lief is doet men ook nog een idee voor werk aan de hand: „Nederland is zo langzamerhand ontaard in één groot hondentoilet (...), kunnen daarvoor de werkloze gastarbeiders niet ingeschakeld worden?” (Stavast nr. 11-1980).

Tenslotte nog een citaat van de heer Ego zelf, dezelfde die zich zo afkeurend uitliet over de Centruumpartij: „Moeten we dan de komst van „oneigenlijke Nederlanders” naar Nederland zo bevorderen dat wij financieel leeggezogen worden, maar straks geen plek meer hebben om verder te kunnen leven?” (Stavast nr. 10-1979).

Racistische trekken

Toch speelt racisme in enige zin (vgl. de dikke van Dale: verering van het ras; politieke rasleer) geen hoofdrol bij het OSL. Een radicale rassenleer houdt men er niet op na. Wanneer we echter racisme iets ruimer omschrijven en er ook de weerzin, angst en afkeer t.o.v. „vreemde-

lingen” onder verstaan, dan blijkt de afstand tussen Centruumpartij en het OSL veel kleiner te zijn dan de heer Ego doet voorkomen.

Door bij voortduring „vreemdelingen” in verband te brengen met maatschappelijke problemen en heel minachtend over hen te schrijven, heeft het OSL wel degelijk een bijdrage geleverd aan het „verheffen van vreemdelingen” tot zondebok. Een klimaat van onverdraagzaamheid t.o.v. iedereen die „vreemd” is. Een onderscheid maken tussen „eigenlijke” en „oneigenlijke” Nederlanders leidt gemakkelijk tot onderscheid tussen eerste- en tweederangsmensen. De afschuw die Ego nu uitsprekt over de Centruumpartij is minstens huichelachtig te noemen. De Centruumpartij heeft immers haar leuzen uit Stavast kunnen halen.

Op grond van deze argumenten kwam ik in het decemberartikel tot de konklusie dat de OSL-stichtingen en met name haar blad Stavast wel degelijk racistische trekken valt te verwijten. De reactie van de heer Ego zelf, doet daar niets aan af. Voorlopig houd ik mijn verwijt staande. Wellicht weet de voorzitter van de OSL-stichtingen ooit nog eens, mij met argumenten i.p.v. verdachtmakingen, van het gedeelte te overtuigen. Wie weet?

Wim Heij

Reagan	- kernkoppig
Vrede op aarde	- kerstmissen
19e afd. va	- kernploeg
	op glad ijs

Rob van der Ende,
dienstplichtige 't Harde

The world according to Garp

Warmbloedige rol van Williams

Als iemand u dezer dagen het boek *De wereld volgens Garp* kado doet, zult u wel even met de ogen knippen, want het is een pil van de eerste orde: 533 bladzijden had auteur John Irving nodig om de lotgevallen van zijn held te beschrijven. Maar die goede gever moet u wel in ere houden, want hij/zij heeft het beste met u voor. Garp is namelijk zo'n ongelooflijk knap boek, ontsproten uit een zo oorspronkelijk brein, dat het u geen moeite zal kosten het in één hele lange adem uit te lezen.

Het boek is opnieuw uitgebracht (bij Unieboek in Bussum) ter gelegenheid van de verfilming. Om aan een dergelijk verhaal als regisseur te beginnen vereist leeuwenmoed, maar tegelijk kan ik me voorstellen dat elke filmer die Garp gelezen heeft, bezeten moet zijn geweest van de filmische mogelijkheden, die dit verhaal biedt. In Amerika en eigenlijk over de hele wereld heeft Garp groot opzien gebaard, overal is hij bejubeld en de verfilming lijkt dezelfde weg te gaan, terwijl het juist dikwijls zo is, dat een film naar een succesvol boek tegenvalt.

Garp is de zoon van een zeer vooruitstrevende verpleegster, Jenny Fields. Jenny wil graag een baby, maar beslist niet de lasten van een huwelijk. Haar grote kans doet zich voor, wanneer er in het hospitaal waar zij werkt een gewonde soldaat wordt binnengebracht, die tot niets meer in staat is behalve het onop-houdelijk produceren van enorme erecties. Jenny maakt van die vaardigheid dankbaar gebruik (in de film is deze scène niet uitgewerkt, in het boek is hij één van de mooiste, hoe

bizar ook). En de baby die zij baart, noemt zij Garp, naar de laatste herkenbare klanken die zijn vader voor zijn dood wist uit te brengen. Garp groeit op als een normale jongen, liefdevol en origineel opgevoed door zijn moeder. Hij maakt verliefdheden mee en wil later schrijver worden. Zijn moeder, daardoor geïnspireerd, schrijft echter tegelijkertijd een boek en dat boek blijkt een bestseller van de eerste orde: zij is een allerbeminnelijkste feministe en haar theorieën slaan geweldig aan. Garp gaat aanvankelijk gebukt onder de carrière van zijn moeder, maar zijn huwelijk en zijn twee kinderen maken hem toch heel gelukkig, hoewel ook op dat vlak vreugde en diepe dramatiek elkaar in hoog tempo afwisselen: Helen, Garps vrouw, begint een verhouding met één van haar leerlingen en de woedende Garp rijdt van achter in op de auto van het minnende paar, waardoor één van hun kinderen overlijdt, de minnaar zijn penis verliest en Helen en Garp zwaar gewond raken. Roberta, de transsek-suele vriendin van Jenny, sluit een hechte vriendschap met Garp en

Robin Williams als Garp

troost hem vaak in zijn verdriet. Later wordt er een aanslag op Jenny gepleegd, en ook Garp zelf komt aan het eind van de film op een groteske manier aan zijn einde.

Ik moet het hier allemaal heel beknopt weergeven, want het is onbegonnen werk om volledig te zijn. U moet er gewoon dromsgewijs naar toe, want Garp is de meest opmerkelijke film die ik in jaren heb gezien. Robin Williams, tot nu toe een speelgoedfiguur als Mork van Ork en Popeye, zet een volwaardig karakter neer met een paar zeer ontroerende scènes. Glenn Close is een aanbiddelijke moeder Jenny en ook de andere rollen zijn allemaal heel vakkundig gecast. Regie was in handen van George Roy Hill. Ik heb diep respect voor de durf en het vakmanschap van deze regisseur, die het verhaal in grote lijnen intact heeft gelaten en er een prachtige, zeer hedendaagse film van heeft gemaakt!

Leo van Opzeeland

Robin Williams en Glenn Close in de film *Garp*

Leger: postorderbedrijf

in 't kort

Hoewel ik er niet van uit ga dat u zeer geïnteresseerd zult zijn in kinder- of jeugdfilms, waag ik het er deze keer toch op, een film in dit genre onder uw aandacht te brengen. Karst van der Meulen heeft namelijk een film gemaakt over een onderwerp, dat eigenlijk alle leeftijdsgroepen van de samenleving aangaat, omdat iedereen erbij betrokken is.

Knokken voor twee behandelt de problematiek die er ontstaat, wanneer twee mensen gaan scheiden en er keuzes gemaakt moeten worden, die eigenlijk niet te maken zijn. De kinderen zijn in dit soort situaties doorgaans het meest de dupe, want die zijn volkomen afhankelijk van de beslissingen die er over hen worden genomen. In de Amerikaanse cinema was dit onderwerp al goed voor drie zeer uiteenlopende, maar alle even goede films (Kramer versus Kramer, Shoot the moon, Author, author) en ook Knokken voor twee blijkt in zijn soort zeer geslaagd. Van der Meulen is gewend met kinderacteurs te werken. Hij leverde tot nu toe uitsluitend kinderfilms af. De film is ook gemaakt vanuit de optiek van kinderen, maar er komen minstens evenveel volwassenen in voor. Geen drama, niet huilerig, wel reëel en onderhoudend. Van der Meulen kwam beslagen ten ijs, want hij heeft zich grondig geïntereerd bij psychologen en maatschappelijk werkers voor hij

aan het scenario begon. Michael Walma van der Molen is een erg innemende hoofdpersoon Freddie. Verder zijn er rollen voor Anne Wil Blankers, Hein Boele, Bram van der Vlugt, Marnix Kappers en Conny van den Bos. Muziek is van Tonny Eyk.

Een moeilijke maar wel curieuze film is Taverniers **Coup de Torchon**. Opgenomen in Senegal en spelend in 1938, gemaakt naar een boek van Jim Thomson. Lucien Cordier is een blanke politieman die niet tegen zijn taak is opgewassen. Zijn omgeving, zijn vrouw en zijn vriendin maken hem belachelijk. Tot hij dat zelf inziet en de rollen omdraait: hij pleegt een aantal moorden die hem nuttig lijken en ontleent daar een nieuw zelfbewustzijn aan. Knap gespeeld door Philip Noiret, Isabelle Huppert, Stephane Audran en Jean-Pierre Marielle.

Diva is een merkwaardige film van de jonge Franse regisseur Jean-Jacques Beineix. Sommige van mijn collega's waren razend enthousiast vanwege de subtiele, surrealistische vormgeving en het geraffineerd kleurgebruik. Anderen knapten volledig af op het uitermate mager uitgewerkte verhaal en het aanvechtbare spel van de meeste acteurs. Zelf wist ik niet goed raad met deze rolprent, ik zal het maar eerlijk zeggen. Dat hij kwaliteiten heeft zal ik niet bestrijden, vooral waar het de fotografie en het grotesk uitbuiten van de bizarre lokaties betreft. Maar de intrige, die als een rechte lijn door het verhaal had moeten lopen (het gaat om het verwisselen van twee geluidsbanden, één met een aria van een operazangeres die nooit wil worden opgenomen, een andere met de getuigenis van een vermoorde vrouw) is veel te ingewikkeld en

Een operazangeres en haar fan in de film Diva

Knokken voor twee

vooral onduidelijk uitgewerkt om de spanning echt vast te houden. Dan laat je het verhaal op den duur voor wat het is en concentreer je je op de beelden. En dat is het beste wat je kunt doen, want die beelden zijn dikwijls fascinerend van compositie, alsof de maker meer een stylist voor fotografie is, dan een filmer. Een donkere ruimte, waarin een in het blauw geklede man bezig is een enorme, eveneens blauwe legpuzzel op de grond in elkaar te passen, terwijl een kleine Japanse op rolschaatsen om hem heen cirkelt levert een beeld op, dat voor het verhaal volledig onbelangrijk is, maar dat als een modern schilderij op het netvlies achterblijft en veel langer blijkt stand te houden, dan de hele geschiedenis waar het allemaal om begonnen is. Wie oog voor artistieke kwaliteit heeft moet maar gaan kijken. Wie het om een spannend verhaal te doen is, kan beter iets anders gaan zien. Maar de Diva zingt wél mooi.

Met het restmateriaal uit oude films, gedeelten van de onvoltooide nieuwe en een hoop opgeklopte flauwekul heeft Blake Edwards **Trial of the Pink Panther** in elkaar gezet. Duidelijk speculerend op het feit, dat het publiek nog altijd treurt om het overlijden van Inspecteur Clouseau (Peter Sellers immers), heeft hij geld geroken en de echte Clouseau-liefhebber zal heus wel gaan kijken. Maar, vrees ik, bedrogen uitkomen, teleurgesteld en bij de neus genomen. Het verhaal stelt echt niks voor. Sellers is natuurlijk altijd onnavolgbaar, maar het heeft voor mij een akelig bijsmaakje om van zo'n allegaartje toch te durven zeggen, dat het een nieuwe, volwaardige Pink Pantherfilm is. U bent dus gewaarschuwd!

Inspecteur Clouseau

Michelangelo Antonioni levert met **Identification of a woman** een prachtige film af, maar tegelijk een traag drama waar de kijker echt veel moeite voor moet doen. Het verhaal van een man, die de vrouw van zijn leven zoekt en daar maar gedeeltelijk in slaagt, wordt erg cryptisch en symbolisch in beeld gebracht. Maar het Italiaans is heerlijk om naar te luisteren, de rollen worden vakkundig gespeeld en er zitten een paar zeer meeslepende liefdesscènes in, volkomen natuurlijk en levensecht. Zeer erotisch, maar geen seconde ranzig of broeierig. In die scènes herken je de meester. Tomas Milian, Daniela Silverio en Christine Boisson spelen de voornaamste rollen. Voor de echte kenner.

Connery, Klaus Maria Brandauer, Barbara Carrera en Bernie Casey. Het zal hier wel weer om een James Bond in de oude vertrouwde stijl gaan, want *Variety* vermeldt dat de film door Irvin Kershner wordt gemaakt naar een roman van Ian Fleming. De titel luidt **Never say never again**.

David Bowie blijft gelukkig filmen, want in die hoedanigheid heb ik hem altijd meer bewonderd dan als zanger. Momenteel is hij druk in de weer (samen met Tom Conti en Jack Thompson, onder supervisie van de Japanse regisseur Nagisa Oshima, die ook het script voor zijn rekening

sul, omdat in die film Richard Gere weer een belangrijke rol zal vervullen. Gere schitterde onlangs in *An officer and A gentleman*, de film waar ik volgende maand uitgebreid op zal terugkomen, als hij in ons land gaat rouleren. Regie van deze nieuwe film heeft John Mackenzie, en naast Gere speelt Michael Caine een rol, evenals Bob Hoskins. Verhaal is van Graham Greene.

Ook voor de film **Misunderstood** werd het scenario geschreven door twee vrouwen, Barra Grant en Marsha Norman. Regie is van Jerry Schatzberg en de voornaamste rollen worden vervuld door Gene Hackman, Henry Thomas, Rip Torn en Susan Anspach.

Lawrence Kasdan, die grote indruk maakte met zijn film *Body Heat*, werkt momenteel aan **The big Chill**. In de hoofdrollen Tom Berenger, Glenn Close, William Hurt (ook de ster uit *Body Heat*), Mary Kay Place, Don Golloway en Meg Tilly.

Robin Williams, ster uit *Garp*, mijn hoofdverhaal voor dit nummer van *Ego*, werkt aan **The survivors**, onder regie van Michael Ritchie. Andere rollen zijn voor Jerry Reed en Kristen Vigard.

L.v.O.

Identification of a woman

In de maak

Francis Coppola regisseert momenteel zijn nieuwe film **Rumblefish**. Sterren in deze produktie zijn Matt Dillon, Dennis Hopper, Diane Lane, Nicholas Coppola en Larry Fishburne.

Nice, Monte Carlo en de Bahamas zijn het werkterrein van o.a. Sean

nam) met **Merry Christmas, Mr. Lawrence**.

Onder regie van Mike Nichols is Meryl Streep bezig aan haar nieuwste film, **Silkwood**. Het scenario is van twee vrouwen, Nora Ephron en Alice Arlen. Naast Streep speelt Cher een rol in de film evenals Kurt Russell en Mary Kay Place.

Ik verheug me op **The honorary con-**

agent: traangast

Chauffeurs en verantwoordelijkheid (1)

„Het besef komt pas achteraf”

„Eerst begon je met het raam open te zetten, dan de radio harder, maar op den duur hielp dat ook niet meer. Toen begon ik mijn chauffeur om de zoveel tijd een plens water in zijn gezicht te gooien. Wij hadden namelijk nog een emmer water, waar we de dagen daarvoor de frisdrank in koelden, voor in de wagen staan. Die kwam ons uiteindelijk nog goed van pas”.

EGO-redakteur Wim Heij tekende dit merkwaardige voorval op uit de mond van Piet Zee. Dit waar-gebeurde verhaal speelde zich af tijdens de terugtocht van de vorig jaar september gehouden oefening „Starke Wehr”. Deze toch al vermoeiende terugreis werd extra zwaar (en dus gevaarlijk) door een plotseling opkomende dichte mist. EGO sprak met chauffeur/kok Leon Beekwilder, chauffeur Rob Beyeman en de eerdergenoemde kok/bijrijder Piet Zee, alle drie deel uitmakend van de Ststvzgcie van het 47e Painfbat te Havelte.

Zelfs nu begrijpen ze nog niet, dat er tijdens die nachtelijke terugrit niet meer ongelukken zijn gebeurd.

Hadden jullie tijdens de oefening hard moeten werken?

Piet: We hadden gedurende de gehele oefening een volle dagtaak. Moest je 's nachts fourageren, dan kon je proberen overdag te slapen, maar daar het een trek-oefening was, kwam daar vaak niet veel van terecht.

Rob: Soms had je net de keukenwagen aangestoken, dan kreeg je opdracht weer verder te trekken. Door dit soort dingen duurde eten koken soms wel twee tot drie maal zo lang als normaal. Mede hierdoor zijn we gedurende de gehele oefening constant in de running geweest.

Leon: De dag van het vertrek was het 12 uur Zoeloe-tijd einde oefening, dat was dus in werkelijkheid om twee uur. Om drie uur Zoeloe-tijd zouden we het eten klaar moeten hebben, dat werd toen veranderd in drie uur normale tijd. We hadden dus precies een uur om eten te koken. Dat lukte niet, uiteindelijk waren we om half vijf klaar met het eten. Maar om het zo snel mogelijk klaar te krijgen moest iedereen helpen, ook alle chauffeurs. Zij konden zodoende niet in het vooruit slapen.

Toen begonnen jullie aan de terugrit?

Piet: Ja, nadat we eerst alles nog hadden schoongemaakt. Om ongeveer zeven uur vertrokken we naar het verzamelpunt, waar we iets te laat aankwamen, zodat we gelijk door moesten trekken.

Rob: Bij het verzamelpunt reden we al vrij hard, zo'n 55 à 60 km en dat met die keukenbakken over die slingerweggetjes. Soms ook al door beste flarden mist.

Piet: Vooral door de bebouwde kom (door het opsluiten) ging het vaak veel te hard. Juist de keukenbakken, die veelal achteraan rijden, moesten

dan jakkeren om bij te blijven. En je bent wel verplicht om bij te blijven i.v.m. het regelen van het verkeer door de marechaussee op kruispunten. Vandaar dat je meegaat.

Hoeveel keer hebben jullie gerust?

Leon: We vertrokken tegen zeven uur 's avonds en behoudens een ongewilde stop voor een spoorweg-overgang, stopten we voor de eerste keer vlak voor de grens en dat was nog heel erg kort. Ik had net de tijd om mijn voertuig rond te lopen, even te piesen en toen gingen we al weer verder. Om ongeveer kwart voor vijf de andere morgen kwamen we in Havelte aan.

Vertel eens iets over die nachtelijke rit door de mist.

Piet: Over de grens was het ergste stuk. Eerst begon je met het raam open te zetten, dan de radio harder,

maar op den duur hielp dat ook niet meer. Toen begon ik mijn chauffeur om de zoveel tijd een plens water in zijn gezicht te gooien. Wij hadden nl. nog een emmer water, waar we de dagen daarvoor de frisdrank in koelden, voor in de wagen staan. Die kwam ons uiteindelijk nog goed van pas.

Hielp dat?

Piet: Op dat moment wel.

Was het rijden in de mist erg vermoeiend?

Leon: Je reed op de onderbroken middenstreep, waar je er maar twee van zag en op de achterlichten van je voorganger. Vooral van dat staren werd je op het laatst doodmoe. Bovendien is het zo gefixeerd rijden, heel gevaarlijk.

Zag je het licht van je voorganger niet meer, dan ging je vanzelf harder rijden en naar links en rechts uitwijken om hem weer in het vizier te krijgen.

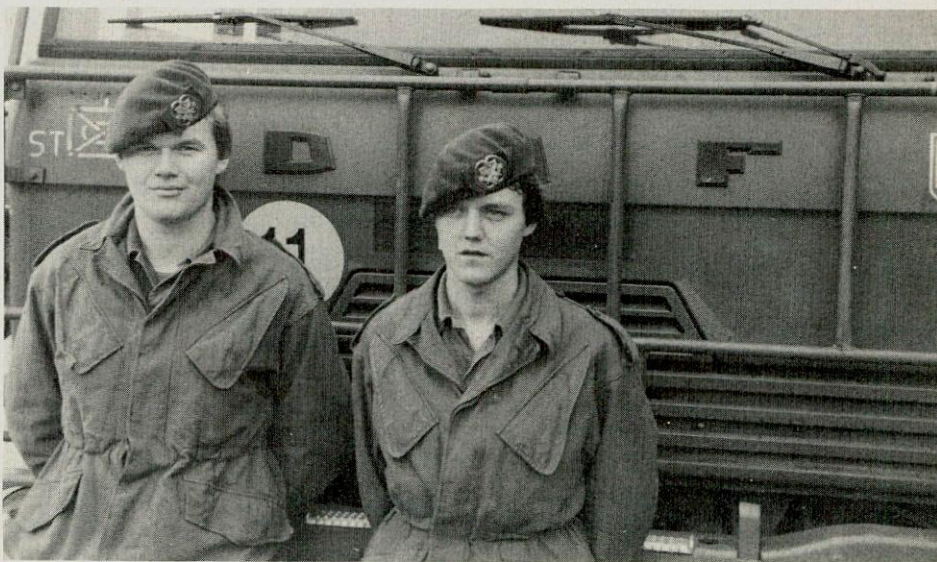
Rob: Als je de kolonne kwijt bent, dan raak je totaal in de mist, want je hebt niets anders bij je dan een route-tijd-tabel. Dus tracht je op alle mogelijke manieren in de kolonne te blijven.

Was het echt zo gevaarlijk als jullie nu suggereren?

Leon: Onverantwoordelijk.

Piet: Vooral achteraf denk je, wat hebben we mazzel gehad.

Rob: Nu zeg ik ook wat stom dat het zo gegaan is.

Piet Zee en Leon Beekwilder

Kan het tempo van zo'n kolonne niet worden aangepast aan de omstandigheden?

Piet: Ik denk, dat het van te voren allemaal gepland wordt. Weer of geen weer, men gaat uit van een bepaalde snelheid.

Rob: In zo'n route-tijd-tabel zit, dacht ik, altijd wel wat speling, maar op die bewuste terugtocht merkte ik daar niets van.

Als het nu te gevaarlijk wordt waarom zet je dan je wagen niet langs de kant van de weg?

Rob: Ja dat kan je gemakkelijk zeggen, maar weet jij veel wat de gevolgen zijn.

Piet: Bovendien heb je ook nog te maken met de voertuigen achter je en dat dwingt je eigenlijk om door te gaan.

Leon: Je weet ook niet waar je zit, want kaarten heb je niet, dat is dus ook niet zo aantrekkelijk. Dat betekent, dat je moet wachten tot het licht wordt voor je verder kunt. Bovendien veroorzaakt dat paniek bij de leiding.

Je zou toch zeggen dat wanneer jouw leven en dat van anderen in gevaar gebracht wordt, dat het dan toch redelijk is om te stoppen.

Rob: Ik denk dat je je dat op het moment nauwelijks realiseert. Dat besef komt pas achteraf.

Piet: Dat is helemaal waar. Je bent veel te druk met andere dingen: vechten tegen de slaap, voorkomen dat je een ongeluk krijgt, de wagen op de weg houden, blijven en ga zo maar door.

Wie is verantwoordelijk voor het doorrijden?

Leon: De kolonnecommandant.

Rob: Degene die vooraan rijdt bepaalt het tempo, al zal de kolonne-

kommandant wel in contact staan met die voorste man. Ja die kolonnecommandant is goed op de hoogte met de situatie, want hij rijdt in de kolonne mee.

Als de chauffeur, omdat hij in slaap valt, op een rit als deze, nu een ongeluk veroorzaakt. Wie is dan verantwoordelijk?

Leon: Ik zou het niet weten. Als burgerchauffeur zou ik allang gestopt zijn, of in dit geval was ik er vanwege de vermoeidheid niet eens aan begonnen. Maar in de militaire dienst liggen die dingen anders.

Rob: Ik zou het ook niet weten.

Piet: Dat is een vraag voor de marechaussee.

Het zou dus ook jouw verantwoordelijkheid kunnen zijn?

Rob: Ik denk van wel ja...

Piet: Ik zou het verschrikkelijk vinden, wanneer zo'n chauffeur toch verantwoordelijk gesteld zou worden.

Leon: Ik zou het echt niet weten.

Maar als die verantwoordelijkheid bij een ongeluk, in die situatie, toch op de schouders van de chauffeur gelegd zou worden, dan zou dat alleen maar kunnen, wanneer die chauffeur de keuze had gehad tussen stoppen en doorrijden.

Piet: Die verantwoordelijkheid en die keuze heb je wel maar die krijg je, zelfs onder die omstandigheden, niet. En doordat je in een kolonne zit, met voor en achter je voertuigen, betekent het dat als je er tussenuit gaat de rest de aansluiting mist en verdwaalt. Die verantwoordelijkheid drukt zwaar.

Is dat niet wat eigenaardig? Je voelt je wel verantwoordelijk voor het verdwalen van anderen en niet of minder voor je eigen leven en dat van anderen.

Piet: Ik denk dat dat de druk is die eigen is aan het militaire systeem (angst voor de kapitein, de overste, de generaal) waardoor je de grenzen zo eigenaardig gaat trekken.

Hoe zou je, tenslotte, dit soort dingen kunnen voorkomen in de toekomst?

Rob: Voldoende slaap.

Piet: Het moet gewoon een regel worden, dat chauffeurs bij zulke oefeningen voldoende gerust hebben. Nog een praktisch puntje betreft de route-tijd-tabel. Men zou gewoon afhankelijk van de omstandigheden over moeten kunnen schakelen op een reserve-tabel of iets in die geest, zodat er altijd ruimte blijft voor regelmatige rusttijden.

Leon: Een regeling als in de burgermaatschappij voor chauffeurs is wellicht niet helemaal toepasbaar, maar er zou toch wel het een en ander geregeld kunnen worden. Want zo is het gewoon onverantwoordelijk.

Wim Heij

soldaat: vee teken

Chaufeurs en verantwoordelijkheid (2)

Reactie van een commandant

Graag ga ik in op Uw uitnodiging om te reageren op Uw artikel (of interview als U wilt), dat bestemd is voor het blad EGO. De oefening Starke Wehr vond zo'n drie maanden geleden plaats: om precies te zijn van 9 sept. t/m 18 sept. 1982. Kennelijk wilt U nog eens op deze oefening terugkomen.

In de inleiding van het artikel schrijft U dat het de geïnterviewden onbegrijpelijk voorkomt dat er bij de terugreis „niet meer ongelukken zijn gebeurd”. De lezer zal zich mogelijk afvragen: Hoeveel ongelukken zijn er dan wel gebeurd? Het antwoord op die vraag luidt dat er bij 47 Painfbat in het geheel geen ongelukken hebben plaatsgevonden; sterker nog, bij de gehele 43 Painfbrig zijn er geen ongelukken van enige betekenis gebeurd.

De afwezigheid van ongelukken kenmerkte niet alleen de terugreis maar tevens het verloop van de gehele oefening.

Toch is er bij deze oefening erg veel gereden. Ruwweg schat ik het gemiddeld aantal gereden kilometers per rupsvoertuig op 500 en per wielvoertuig op 1500.

Ik denk dat daarin de verklaring schuilt dat er geen ongelukken zijn gebeurd bij de terugreis; iedere chauffeur had een grondige training ondergaan.

Voorts denk ik dat de slechte weersomstandigheden, veroorzaakt door de mist, er toe geleid hebben dat de chauffeurs en bijrijders extra aandacht hebben besteed aan hun werk. Niettemin erken ik graag dat de weersomstandigheden tijdens een deel van de terugreis slecht waren. M.n. aan weerszijde van de Nederlands-Duitse grens mistte het erg. Als colonnecommandant heb ik op bepaalde momenten overwogen om het bataljon te laten stoppen. Omdat ik echter radiocontact had met de marseenheden (die samen de colonne vormen), wist ik dat de werkelijk dicht mist beperkt was in omvang en dat ook daar het zicht weliswaar gering was, maar dat doorrijden verantwoord leek.

Toch vond ik het uit veiligheids-overwegingen raadzaam de mars-snelheid omlaag te brengen, waardoor wij ca 2 uur later dan op de routetijdtabel was voorzien op onze bestemming arriveerden.

Te weinig slaap

Verder wordt er in het artikel, impliciet, of expliciet kritiek geleverd op de voorbereiding, planning en uitvoering van de verplaatsing.

In de eerste plaats stellen de geïnterviewde chauffeurs dat zij voorafgaand aan de terugreis te weinig slaap hebben gehad. Er is door mij met kracht gestreefd naar het geven van een rustperiode van 8 uur vóór het vertrek.

Daartoe heb ik, terwijl de oefening nog gaande was, opdracht gegeven om de chauffeurs bij het voertuig te laten slapen, waar dat maar mogelijk was. Omdat het bataljon in de laatste fase van de oefening gereed stond voor het uitvoeren van een tegenaanval, die echter niet werd uitgevoerd, was dat ook in het overgrote deel van de gevallen mogelijk. Toch is het moeilijk om te verzekeren dat iedere chauffeur in het bataljon aan zijn rust komt. Er zijn categorieën die moeten doorwerken: na zo'n oefening is het zaak dat de mannen een goede maaltijd krijgen voor zij de terugreis aanvangen en de voertuigen moeten worden afgetankt. Het gevolg is dat keukenpersoneel en chauffeurs van fouragevoertuigen en Bos Daf's, in sommige gevallen, onvoldoende rust kregen zoals uit Uw artikel blijkt.

Op wat er in zo'n geval moet gebeuren, kom ik hierna nog terug.

Te weinig rust

Een ander punt van kritiek betreft het ontbreken van rusten. Normaal voorziet de routetijdtabel in een zogenaamde korte rust van 10 minuten per twee uur en in een grote rust van 45 minuten tot een uur, indien de hele reis langer duurt dan zes uur. Deze rusten waren ook voorzien in de routetijdtabel in kwestie.

Een steeds terugkerend probleem bij verplaatsingen is het frequent verkeer rijden. Dit probleem werd bij deze verplaatsing verergerd door

- de mist die er op een gedeelte van de route was
- het feit dat wel erg secundaire wegen werden gebruikt om de overlast voor het burgerverkeer (vrijdagavond en -nacht) te beperken
- de geringe hoeveelheid Feldjäger en bewijzing die was ingezet, respectievelijk aangebracht.

Hoewel ik na eerdere slechte ervaringen in deze heb bepaald dat de marsroute m.b.v. kaarten vóór de

verplaatsing grondig moet worden doorgesproken met de vaak onervaren marseenhedencommandanten en zoals ook in dit geval was gebeurd, werd er toch van tijd tot tijd misgereden. Dat gaat dan vaak ten koste van de in de routetijdtabel voorziene rusten. Nu lijkt het voor de handliggend om te zeggen: „Ja, maar ook in die gevallen kan er toch gewoon op tijd gerust worden.” Men moet dan wel bedenken dat er op de marsroute een hele brigade zich verplaatst en dat het door elkaar raken van marseenheden uiterst vervelende consequenties heeft. Niettemin moet iemand (normaliter de commandant) de risico's afwegen en een beslissing nemen. Ook hierop kom ik nog terug.

Ik wil echter nog wel de kanttekening maken dat ik vóór EMMEN het gehele bataljon gedurende ca 35 minuten heb laten stoppen om te rusten: mede daardoor ben ik ca 2 uur van de routetijdtabel afgeweken. Voorts is mij bij nader onderzoek gebleken, dat ook tenminste één zogenaamde kleine rust is gehouden. Ik vind het jammer dat dát niet in het interview tot uitdrukking komt; ook de geïnterviewden hebben tenminste die twee rustpauzes gehad. Hoewel het niet uit het interview blijkt, heeft Raadsman Heij mij ook gevraagd of het waar is, dat iedereen na terugkeer moest gaan slapen. Dat doet zo op het oog vreemd aan: kennelijk kon niet iedereen vóór de verplaatsing voldoende rusten, dan maar erna, wanneer het geen nut meer heeft.

Verantwoordelijkheid

Diezelfde dag echter (het was inmiddels zaterdag geworden) ging iedereen ook met verlof. Het overgrote deel van het bataljon reist dan per auto. Ook voor die ritten wil ik graag, dat er voldoende gerust wordt.

En dan kom ik tenslotte bij het punt verantwoordelijkheid. Wie neemt de beslissing of iets wel of niet verantwoord is en wat gebeurt er als het fout gaat.

Ik denk daar als volgt over: in alle gevallen dat de commandant kan worden geraadpleegd, neemt hij de beslissing. Dit laat onverlet de verantwoordelijkheid die de chauffeur heeft, als hij zijn commandant niet kan raadplegen.

Waarschijnlijk kan e.e.a. het best

Luit. kolonel A. J. v. Vuren

worden verduidelijkt aan de hand van enkele voorbeelden.

– Een chauffeur heeft zijn inziens te weinig geslapen en krijgt de opdracht te rijden. Hij zegt niets over zijn tekort aan slaap en gaat op weg. Hij krijgt een ongeluk en beroept zich dan op het gebrek aan slaap. N.m.m. is de chauffeur fout: hij had op tijd zijn mond open moeten doen (Zie ook Militair Rechtelijk Tijdschrift sept. 82, blz 287 e.v.). De geïnterviewde chauffeurs hebben, hoewel zij wisten welke rit zij moesten maken, niet gezegd dat zij niet tot rijden in staat waren. Zodoende is ook niet binnen het bataljon de mogelijkheid onderzocht of op hun voertuig reserve-chauffeurs konden worden ingedeeld. Dat kunnen b.v. kaderleden zijn met een rijbewijs.

– Zelfde situatie, maar de chauffeur zegt nu wel dat hij zijns inziens te weinig heeft geslapen. Zijn commandant laat hem toch rijden en er gebeurt een ongeluk. De rechter zal in dat geval moeten bepalen hoe de schuldvraag ligt. Ook dan is het in denkbare dat de chauffeur schuld wordt verweten. Dat is b.v. het geval wanneer de chauffeur geen zin had om te rijden (iets wat vrijwel nooit

voorkomt) en zich om de opdracht te onttrekken, ten onrechte beriep op gebrek aan rust.

Maar ook als dit laatste niet het geval is, kan ik mij voorstellen dat de chauffeur (een deel van) de schuld treft. Dat kan b.v. zijn wanneer hij te hard is gaan rijden en de maximum toegestane snelheid overschrijdt. Echter in het doorgaande geval zal de commandant niet vrijuit gaan en schuld worden verweten.

– Een chauffeur begint aan een lange rit (zoals de hiervoor bedoelde terugreis) en voelt zich tijdens de rit langzaam niet meer in staat om verantwoord verder te rijden. Hij heeft geen radio en kan dit niet melden. M.i. moet hij dan zijn eigen verantwoordelijkheid kennen en stoppen. Het beste kan hij dan zijn gele vlag plaatsen en dan zal de officier-opsluiter, die langs komt, maatregelen nemen.

Uiteraard betreft het hier een vrij willekeurige greep uit talloze mogelijkheden die zich kunnen voordoen. Eerlijk gezegd valt het mij wat tegen van de geïnterviewde chauffeurs, dat zij conform de eerste, hiervoor geschetste situatie hebben gehandeld en niet volgens de tweede of derde

geschetste situatie, hoezeer ik ook hun plichtsbesef om én veilig én op tijd te arriveren, op prijs stel.

Zowel de brigadecommandant in zijn voorwoord bij het ter gelegenheid van de oefening Starke Wehr uitgegeven informatieboekje, als ik bij mijn besprekingen gehouden voorafgaand aan de oefening met het gehele bataljon en apart nog eens met de chauffeurs, hebben in alle toonaarden benadrukt dat wat er ook bij de oefening op het spel zou kunnen staan dit nochtans nooit een ongeluk waard zou mogen zijn.

Ter afsluiting van mijn reactie op Uw artikel Raadsman Heij, merk ik nog op dat het één ding is om in alle rust over deze zaken te filosoferen en te discussiëren.

Het is een geheel andere zaak om tijdens de werksituatie dergelijke zaken te moeten beslissen, waarbij aan alle belangen zo goed mogelijk recht wordt gedaan.

Ik betreur het, dat juist U bij deze oefening niet aanwezig was en dusdoende ook die kant van de medaille niet in ogenschouw hebt kunnen nemen. Misschien een volgende keer...

Zo was het ook in de onderhavige zaak. Het bataljon had een krap tijdschema. Na de terugreis en het noodzakelijk onderhoud zou het bataljon nog dezelfde dag met verlof gaan. Het voorgaande weekend was in Duitsland doorgebracht. Van het reeds aangebroken weekend resteerde voor de mannen alleen nog de zondag.

Ondanks de goede afloop beweer ik niet dat ik de juiste beslissing heb genomen, toen ik, bij de terugreis geconfronteerd wordend met mist, door heb laten rijden.

Eén ding is zeker: een beslissing moest worden genomen.

De lkol., A. J van Vuren
Painfbat

EGO: de kwaadsteniet

Het is tijd dat mensen in gewetensnood komen

Dissidenten bij Defensie

Gerrit Welle is 34 jaar, getrouwd, vader van twee kinderen, gereformeerd, hoofd personeelszaken bij een bedrijf, en kapitein b.d. van de verbindings-troepen. In die laatste hoedanigheid is hij lid van het Vredes- en veiligheidsberaad krijgsmacht (VVBK). Zijn afscheid van het militaire leven in april '81 haalde vele landelijke media, van Elsevier tot de Volkskrant. Een beroepsmilitair die volstrekt pacifist wordt is nieuws. En dat hij tot het jaar 2002 bezig zal zijn met het aflossen van zijn studieschuld, als het ministerie zijn zin krijgt, was ook nieuws. Inmiddels is de „zaak-Welle” oud nieuws. Wat resteert is een proces bij de ambtenarenrechter, en een maandelijkse bijeenkomst van de VVBK-regio West. Maar hoe kijkt Defensie eigenlijk tegen dissidenten aan?

Officieel is er niets aan de hand. Beroeps die gewetensbezwaren ontwikkelen tegen kernwapens kunnen maar het beste ontslag nemen. Voor twee soorten militairen is in het leger geen ruimte. Deze richtlijn, vastgelegd in de brief van minister De Geus van oktober 1980, geldt nog steeds. Er is sindsdien een nuancerend bedoelde nota van de Maatschappelijke Raad voor de Krijgsmacht verschenen, maar Welle is er niet enthousiast over. „Er staat in dat discussiëren prima is, maar dan wel in je vrije tijd, en je mag aan die gesprekken geen consequenties verbinden voor je functioneren in het leger”.

Beroepsmilitairen hebben altijd een andere visie gehad op kernwapens dan de meeste „burgers”. Tijdens de studiedag over het aangepaste antwoord, de officiële NAVO-doctrine die ervan uitgaat dat een conflict stap voor stap opgevoerd en dus beheerst kan worden, verhief zich op een bepaald ogenblik majoor Andriese, de vroegere onderdirecteur van de Koninklijke Militaire Academie. Hij zei dat de leer van het aangepaste antwoord een vondst is van de politici, om de aanwezigheid van kernwapens minder angstaanjagend te maken in de ogen van de publieke opinie. Maar, zo voegde hij eraan toe, militairen praten onder elkaar in hele andere termen: „Zo gauw het eerste schot gelost is ligt de zaak in onze handen en dan wordt er gewoon gegooid met alles waarmee we kunnen gooien, ook kernwapens.”

Te laat

Bij navraag blijken andere militairen Andriese's mening te delen. Ook Gerrit Welle denkt dat een eventueel conflict vanaf het begin nucleair zal zijn. „De politici zullen ruim van tevoren al de bevoegdheid moeten geven aan de commandanten te velde om de tactische kernwapens te gebruiken. Als ze wachten tot de oorlog is begonnen kan het al te laat zijn”.

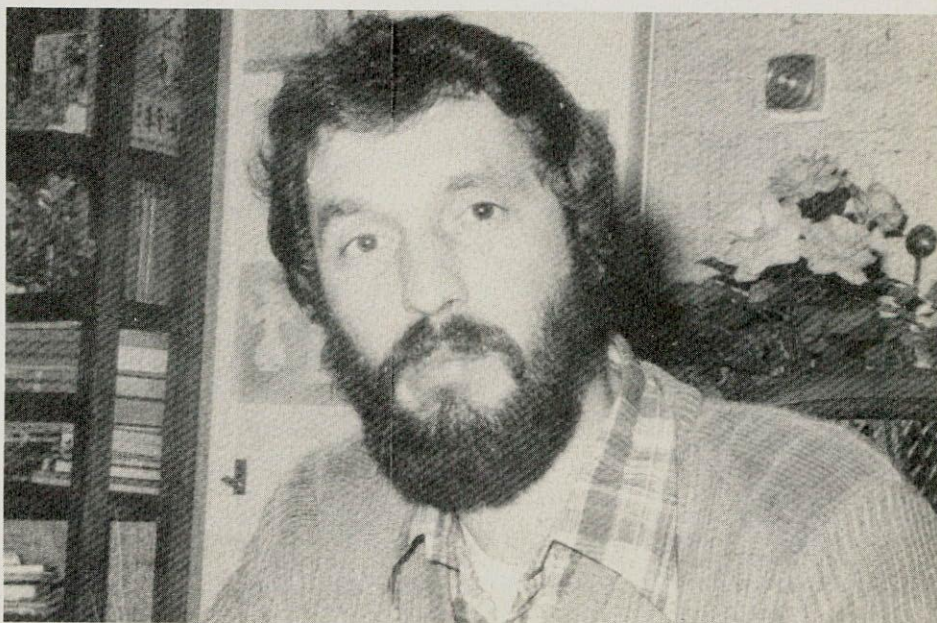
In dat licht bezien kan een beroepsmilitair zijn functioneren in het leger slechts verantwoorden door zich vast te klampen aan het geloof dat dank zij de kernwapens de afschrikking niet zal falen. Maar als er haarscheurtjes in dat geloof komen, bijvoorbeeld door informatie uit de vredesbeweging, hoe gaan beroepsmilitairen daarmee dan om? Gerrit Welle: „Ik belandde met één klap in de maatschappelijke discussie toen ik in september '79 aan de TH Delft ging studeren. Er ging, zoals dat heet, een wereld voor me open, en mijn vroegere wereld stortte in. (Officiëren kunnen met behoud van salaris in hun diensttijd een opleiding of studie volgen. Ze moeten als tegenprestatie voor elk studiejaar twee jaar nadienen. Omdat Welle zijn studie afbrak en niet voldoende nadiende, is hij nu in conflict met Defensie over de studiekosten. Red.) Politiek en alles daaromheen is taboe in de mess. Nadat bekend was geworden hoe ik erover denk, kwamen er col-

lega's naar me toe die letterlijk zeiden dat ze gestopt waren met denken en alleen nog maar hun tijd uitdienen. Anderen waren het per definitie niet met me eens omdat ze de dienst niet uit durven. Je hebt verplichtingen aan je gezin en het is maar de vraag of je een behoorlijke baan kunt krijgen in de burgermaatschappij”.

Voor velen is het VVBK een uitkomst. Tijdens de bijeenkomsten wordt niet alleen gesproken over kernwapens, vele deelnemers komen in de eerste plaats om hun hart te luchten. Hun aantal groeit gestaag. Kapitein Henk Rebel, die vanaf het begin betrokken is geweest bij het VVBK, schat dat er ongeveer honderdvijftig deelnemers zijn, van wie eenderde deel actief is. „Per maand komen er zo'n vijf mensen bij, maar de meesten laten zich bemoedigen en verdwijnen dan vaak weer”.

Onbuigzaam

Het VVBK wil meer zijn dan een opvangcentrum. Het beraad wil dat Defensie erkent dat er sprake is van een probleem, dat er ruimte komt voor mensen met een afwijkend standpunt en dat binnen de krijgsmacht actie-ver gezocht moet worden naar alternatieven voor de leer van het aangepaste antwoord. Maar Defensie is onbuigzaam. Het ministerie wenst het VVBK niet als officiële gesprekspartner te erkennen en signa- ►

Gerrit Welle

Kraakheldere poëzie van ,vredesdichter' Bep Hofland

Met als titel „Wie zwijgt, stemt toe!” verscheen onlangs bij uitgeverij De Geus te Breda de eerste gedichtenbundel van Bep Hofland. Zonder meer een opmerkelijk debuut.

Bep Hofland werd op 4 september 1933 geboren in de binnenstad van Rotterdam. In de oorlog ging hij, op tienjarige leeftijd, werken bij zijn vader, kachelhout hakken en verkopen. Na de oorlog ging hij nog even terug naar school.

Hij werkte bij een beddenfabrikant in Zwijndrecht en begon als vijftienjarige metselaarsleerling bij een bouwbedrijf. Vervolgens heeft Bep nog jaren als voetbaltrainer gewerkt, waaronder twee jaar als full-time hulp-trainer bij Sparta in Rotterdam. Tegenwoordig is hij weer metselaar in de bouw.

In de regio Oostvoorne is Bep Hofland bekend als „vredesdichter”. Tijdens manifestaties tegen kernbepa-ning en tegen de onderdrukking van Latijns-Amerikaanse volkeren leest hij regelmatig zijn gedichten voor.

Waarom schrijft hij gedichten? „Schrijven is voor mij een soort zelf-behoud. Het opschrijven van die dingen die ik onrechtvaardig vind, geeft mij een gevoel van bevrijding. Als een enkeling bij het lezen van mijn werk één ogenblik van ontroe-

ring ervaart is dat meer dan waarop ik ooit gehoopt heb”. Mij overkwam dat bij een flink aantal van zijn gedichten.

De prima verzorgde bundel „Wie zwijgt, stemt toe!” is te bestellen bij iedere boekhandel of rechtstreeks door overmaking van f 14,10 op giro 3236734 tnv. Stichting Uitg. De Geus, Breda o.v.v. de titel.

Wim Heij

van de waarheid op deze dag is zonder omwegen gekozen tegen het leven ook het jouwe en kom me niet vertellen dat dit alles gebeurt buiten jou om want hij die zwijgt stemt nog altijd toe

DE ECHTE 21 november 1981

zouden zij het begrijpen dat ik jarenlang al die zogenaamde christenen op één hoop heb geveegd naar mijn idee direct of indirect moordend en plunderend in de naam van God maar vandaag zag ik het plotseling ze zijn er ze zijn er toch door een waas van tranen onder een hemel van spandoeken zag ik ze honderden duizenden kerkelijke en buitenkerkelijke Christenen

EL SALVADOR

dan schieten woorden tekort te klein voor het leed geen beerput smerig genoeg voor de afschuw een zwart gat in de golvende aarde weggemoffeld achter dennegroen en een traan op de kaart van Zuid-Amerika

**WK URUGUAY 1980
5 januari 1981**

zo zijn ze op reis gegaan met onder hun ene arm een bal en onder de andere hun hart en toen per abuis met het verkeerde voorwerp werd gespeeld heeft niemand dat gemerkt

**NEUTRONENBOM
10 augustus 1981**

onthoud die dag zondag negen augustus negentien honderd één en tachtig want dat is de dag

leert geen tekenen van onrust die een regeling voor gewetensbezwaarden nodig maken. De harde lijn heeft de overhand: Luchtmachtkapitein en atoompacifist Meindert Stelling, de meest uitgesproken VVBK-deelnemer, heeft te horen gekregen dat zijn promotie tot majoor een jaar is opgeschort. Bij het VVBK bestaat het vermoeden dat meer officieren een jaar vertraging in hun carrière zullen oplopen, afhankelijk van de mate waarin ze zich profileren als VVBK-deelnemer en als tegenstander van het officiële beleid.

Gerrit Welle: „Ik ken nog geen gevallen van mensen die echt uitgerangeerd zijn, maar wanneer je de overtuiging hebt dat het zo niet langer kan, rangeer je jezelf wel uit, de spanning wordt te groot. Eén van de argumenten waarmee ik in de studiekostenaffaire Defensie bestrijd, is dat ik in en door de dienst psychisch letsel heb opgelopen, ik ben in gewetensnood gebracht”.

Aan het eind van het gesprek merkt hij op dat, hoe vervelend het voor de betrokkenen ook is, het hoog tijd wordt dat veel meer beroepsmilitairen in gewetensnood gebracht worden.

Pieter Sturm
Overgenomen uit *Vredesopbouw*,
januari '83

*politiek: liegen nadat 't
gedrukt staat*

Het korte leven van Jan Mankes

In het najaar van 1979 werd een groot gedeelte van het werk van de schilder en graficus Jan Mankes tentoongesteld in het Fries Museum in Leeuwarden en in 1982 in het prentenkabinet van het Rijksmuseum in Amsterdam nagenoeg de gehele grafische productie.

Hoewel in 1920 op 31 jarige leeftijd overleden, blijkt Jan Mankes' werk na ruim 60 jaar nog volop in de belangstelling te staan.

Wie was deze Jan Mankes? In het jaar 1889 werd Jan op 15 augustus in Meppel geboren. Zijn vader was Beint Mankes, commies bij de belastingen en zijn moeder was Jentje Hartsuiker. Zelf zei hij later, dat hij het talent van zijn moeder had: „Zij had zoveel poëzie in zich.”

Naderhand werden in het gezin Mankes nog een zoon en een dochter geboren.

Jeugdjaren

Na de lagere school doorlopen te hebben volgde Jan nog een avondcursus Frans. Dan gaat hij naar de HBS, waarvan hij de eerste klas doubleert. Het leren zit hem niet erg in het bloed. Zelfs voor tekenen kreeg hij eerst onvoldoende. Maar thuis schilderde en tekende Jan de platen na, die hij voor de ramen van de boekwinkel zag.

Het naar school gaan gaf hij er helemaal aan toen zijn vader naar Delft werd overgeplaatst en het gezin in 1904 naar deze Zuidhollandse stad verhuisde. Hij zocht een baantje en werkte korte tijd bij een drogist en schildersbaas als jong-maatje. Het jaar 1905 was nog maar enkele weken oud, toen Jan Mankes de stoute schoenen aantrok en zich met enkele

tekeningen meldde bij het atelier „t Prinsenhof”, de glasschilderfabriek van Ir. J. L. Schouten, waar o.a. de ramen van de St. Janskerk in Gouda gerestaureerd werden. Hier kreeg hij tekenlessen van de glasbrander Herman Veldhuis, een medewerker van Schouten.

Ook verplichtte Schouten hem, gelijk de andere leerlingen van „t Prinsenhof”, een avondcursus van de Academie voor Beeldende Kunsten in Den Haag te volgen. Daar moest hij gipsen armen en benen natekenen. Anderhalf winterseizoen bezocht Jan Mankes de lessen. Toen hield hij ermee op wegens bijziendheid. Zijn werkzaamheden op het Delftse atelier zijn niet zonder gevolgen gebleven: als glasschilder werkte hij vaak in grote vlakken, waarbij de omtrek-

Zelfportret met uil

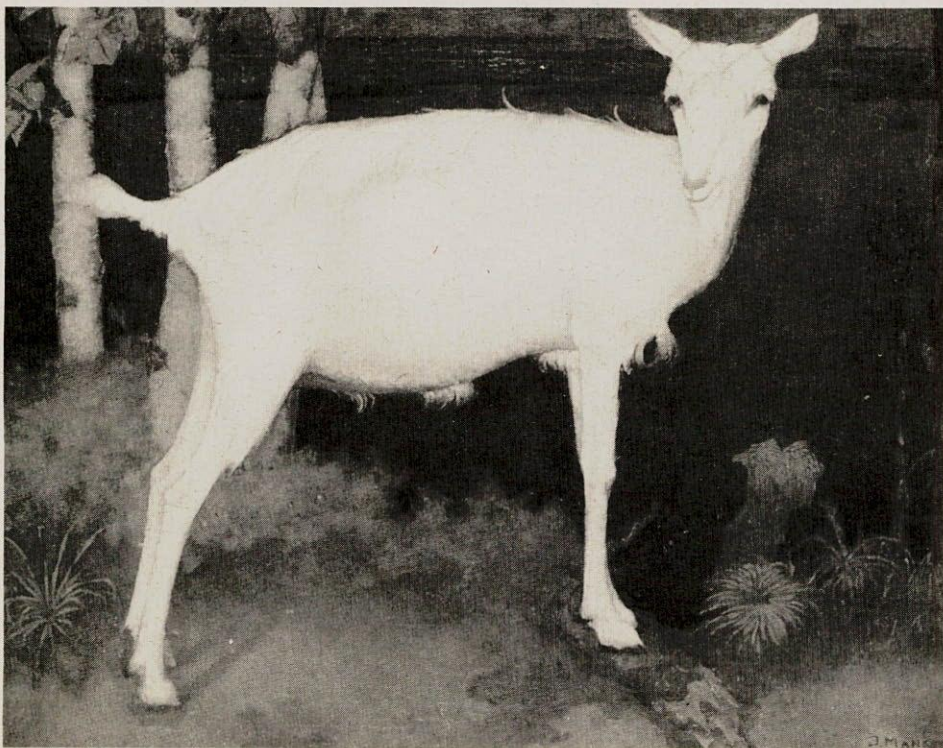
ken enigszins werden aangezet. De lessen op de Haagse Academie hebben geen sporen in zijn werk achtergelaten, zoals hij eens met vreugde constateerde.

Wel heeft hij in zijn Delftse jaren vaak het Mauritshuis bezocht. Hij bewonderde vooral Johannes Vermeer, maar ook de Duitse schilder Holbein. Het bijzonder mooie schilderijtje Het puttertje van Carel Fabritius inspireerde hem.

In 1908 verlaat Mankes het glasschilderatelier. De in Delft wonende etser Antoon Derkzen van Angeren moedigt hem aan als vrij kunstenaar te gaan schilderen.

Zelfstandig schilder

De raad van Derkzen van Angeren volgt hij op. Moeite om zijn schilderijtjes te verkopen heeft hij niet. Ze gaan vlot van de hand bij particulieren en kunsthandels. Als zijn vader gepensioneerd wordt is hij 20 jaar. Het gezin verhuist naar het Friese De Knijpe, waar vader geboren is. Ze wonen in een huis aan de Schoterlandse Compagnonsvaart, dat Jan vele malen geschilderd en getekend heeft. Aan de achterkant van het huis krijgt hij een kamertje op het noorden met witgekalkte muren, uitermate geschikt als atelier. Hij ziet uit op een grote tuin, waar vader Mankes kippen, geiten en ganzen houdt, groente teelt en de gehele dag bezig is. Landschappen, dieren en mensen, die Jan Mankes wilde schilderen, trof hij in de kleine wereld van zijn

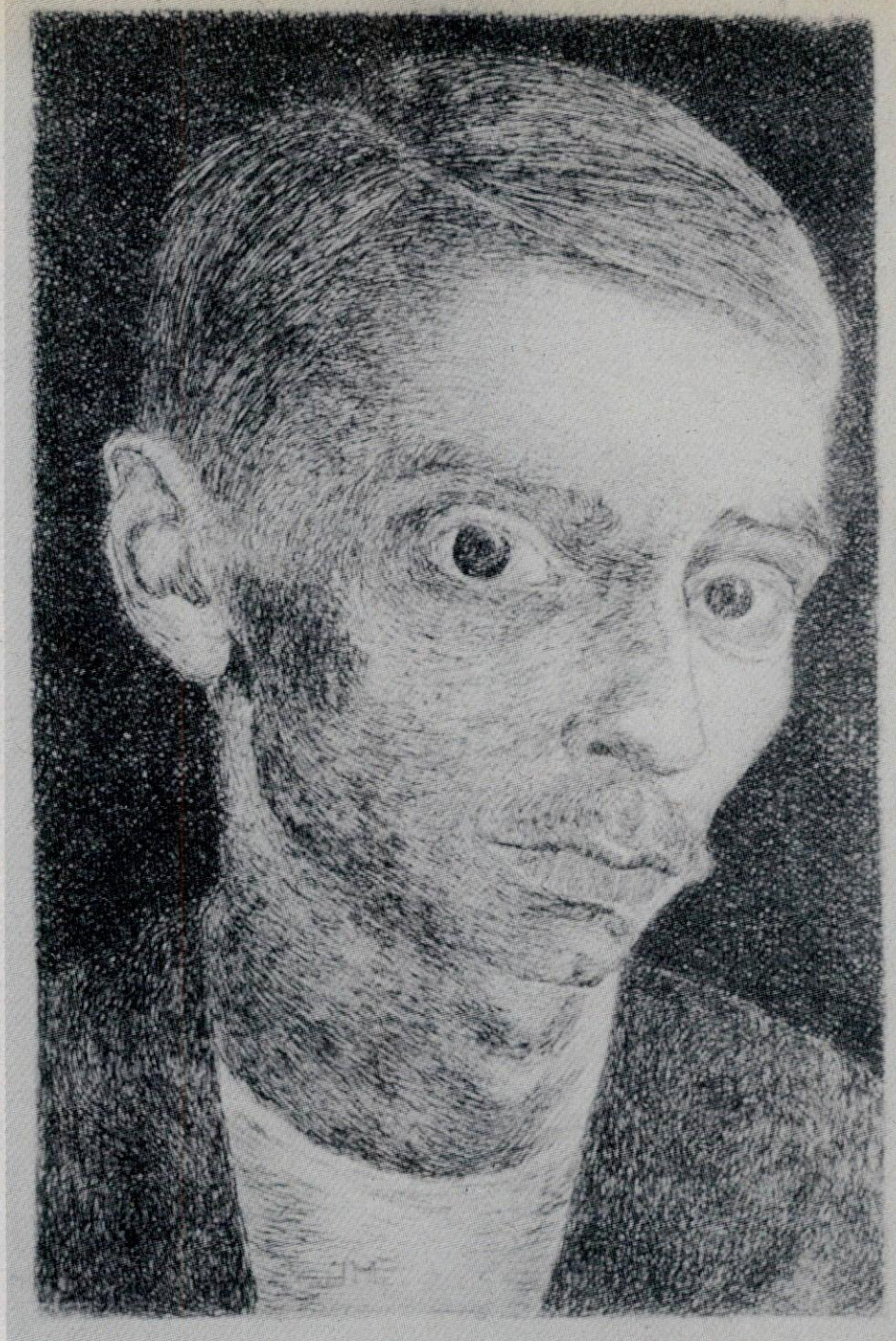
Geit

Een expositie kan heel mooi zijn, maar ook: je staat met je diepste innerlijk voor veel onverschilligen. Ik haat dat openbare, jachtende, naar het uiterlijk succes gerichte exposeren.

Jan Mankes

onmiddellijke omgeving, dicht bij het heerlijke Oranjewoud. Meer had Jan Mankes niet nodig. In 1912 wist de schilder Huidekoper het voor elkaar te krijgen hem een bedrag van 1000 gulden aan te bieden om door middel van reizen zijn horizon te verwijderen. „Ik ben van het nut weinig overtuigd,” zei Jan Mankes, die liever in de vertrouwde omgeving bleef waar hij was. Voor de verkoop van zijn werk had hij geen zorgen. De Haagse kunsthandelaar J. C. Schüller kocht vrijwel alles wat hij maakte en de sigarenfabrikant A. A. M. Pauwels voorzag Mankes van alle materialen die hij voor zijn werk nodig had, ja zelfs van een etspers.

De laatste maanden van 1911 verblijft hij nog in Den Haag om o.a. naar model te tekenen en een jaar daarna organiseert Schüller een tentoonstelling in de Larense Kunsthandel in Amsterdam. Ze wordt een groot succes. Er kan een parallel worden getrokken tussen het werk van de ook jong gestorven schilder Dick Ket, waarover ik kort geleden schreef, en Jan Mankes. Beiden leefden in hun eigen wereld buiten de stromingen van hun tijd. Wel is Mankes' werk verwant aan het late werk van Matthijs Maris en dat van de in zichzelf gekeerde Floris Verster. De intense natuurbeleving van Theo van Hoytema bewonderde Jan Mankes enorm, vooral wat zijn uitbeelding van dieren betreft. Maar zonder zich aan iemand te storen ging Mankes zijn eigen weg. Van de schilderijen ben ik vooral gesteld op dat met een uitbeelding van een torenvalk. Opvallend was ook zijn voorkeur voor uilen. Zijn zelfportret met uil is dan

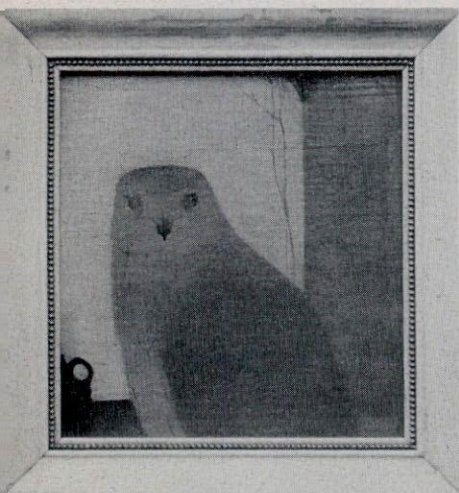

Zelfportret met snorretje

ook sterk en evenwichtig. Ook geiten heeft hij op velerlei wijzen in beeld gebracht. Het meest bekende schilderij is dat van 1914 dat in het bezit is van het Arnhemse Gemeentemuseum. Prachtig van kleur, een dier dat leeft. Een bijzondere waardering heb ik voor zijn houtsneden, die veelal beter houtgravures genoemd kunnen worden. Hoe behoedzaam is het egeltje in het hout gesneden, de draden van een kruisspin in zijn net zijn een wonder van fijnheid en vakmanschap, de veertjes met stippeltjes van een parelhoen, alles is van een onvoorstelbare nauwkeurigheid en getuigt van een grote vakkennis. Boeiend is de houtsnede van vader Mankes. Zoon Jan bewerkte de achtergrond, waarschijnlijk in navolging van de „Berceuse” van van Gogh,

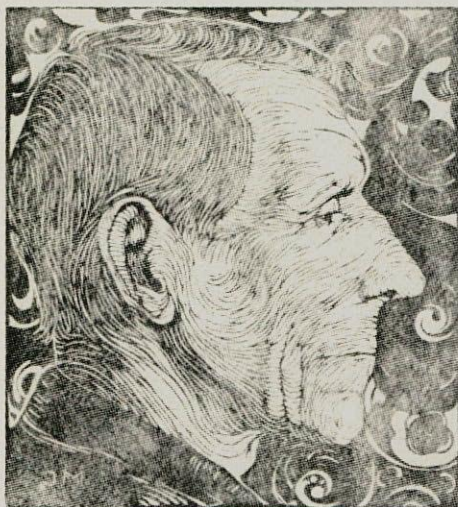
van welke schilder hij een tentoonstelling had bezocht. In 1915 trouwt Jan Mankes met Annie Zernike, de doopsgezinde vrouwelijke eerste predikant, sinds 1911 werkzaam in Bovenknijpe.

Zij gaan in Den Haag wonen. Behalve voor een ets en een houtsnede ►

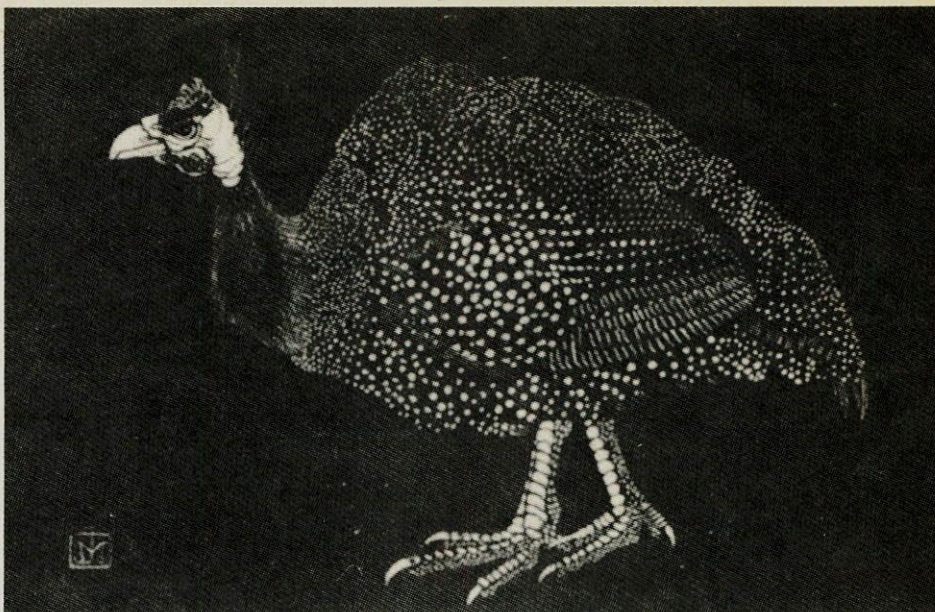
Torenvalk

omlaagstbetaalden

Vader Mankes

stond zij model voor ontelbare tekeningen en ten minste 4 schilderijen. Zijn zelfportretten, meestal drie-kwart naar links, getuigen van een grote openheid. De in 1915 vervaardigde ets, waarop we Mankes met

Parelhoen

snorretje afgebeeld zien, toont zijn volledige beheersing van de ets-techniek.

In september 1916 verhuist het echtpaar Mankes-Zernike naar Eerbeek, omdat de Haagse zeelucht niet goed voor hem zou zijn. Toch blijft hij steeds doorwerken. De gevreesde volksziekte tuberculose ondermijnt zijn gezondheid. Hij overlijdt op 23 april 1920.

Mankes' langzame wijze van werken (hij schilderde bijna minutieus) en de korte duur van zijn artistiek vrucht-

bare jaren hebben zijn totale productie klein gehouden. Naar nu bekend is zou deze 180 schilderijen, 113 tekeningen en 46 prenten bedragen. Jan Mankes heeft niet de volle wasdom van het meesterschap mogen bereiken. Hij heeft alles gezegd wat hij te zeggen had in de luttele jaren, die hem gegeven waren.

Een stille, introverte persoonlijkheid, die rustig werkte aan het in beeld brengen van veel, dat leeft en groeit.

Jan Kooijman

Overpeinzingen van een afgezwaaide soldaat

Het appèl

Heren, appèl, kom nou... Het is een heerlijk gezicht om daar, geordend en netjes naar rechts gericht, de anders zo uitbundige en

losbollige Ajax- en Feyenoord-supporters op appèl te zien staan. Ze staan allemaal anders in de houding, de een stijfjes naar voren, de

ander sierlijk met gebogen armen en vuisten op de zijanten van de billen. Iedereen kijkt recht in de vluchtig gewassen nek van de man die voor hem staat, maar het mooiste van alles: ze zijn stil, men hoort niets. En dan ineens neemt een gekke gedachte bezit van je: wat doe je hier, met die malle kleren aan, tezamen met vierhonderdvijftig andere idioten? Op dat ogenblik niets. Je staat stil, zegt niets, denkt niets.

Je hebt je plaats binnen het hiërarchieke stelsel, dat op dit moment ineens visueel overduidelijk is.

Drie maal daags staan daar aan drie zijden van de appèlplaats verscheidene compagnieën opgesteld, met daarvoor de p.c.-en.

Hiervoor staan weer de c.c.-en en heel in de verte, alleen, een klein figuurtje: de B.C.

De hiërarchieke weg van denken en handelen; dan zegt hij „Op de plaats... rust!” Overal beweging, rumoer, geschreeuw, gelach.

Het abstracte komt tot leven, het zijn weer de brallerige supporters van voorheen, maar even, heel even zijn zij niets geweest.

Slechts een aangekleed nummer.

Uit „in memoriam lichting-2”. van Emile van Paridon, verzameld door Paul Vonk

Herdruk Böll

Het jaar 1982 was wel het jaar voor de Böll-liefhebbers. Achtereenvolgens verschenen „Waarom hebben we op elkaar geschoten?“ (samen met de Rus Kopelew), „De nalatenschap“ en tenslotte een nieuwe druk van „Huizen zonder vaders“.

„Huizen zonder vaders“ dateert uit 1954 en laat via twee elfjarige jongetjes, Martin en Heinrich, de ellende zien die een oorlog met zich meebrengt, wanneer deze is afgelopen.

Op Böll zijn bekende ironische en satirische wijze beschrijft hij de problematiek van de naoorlogse Duitse kinderen van wie de vaders niet zijn teruggekomen van het front. Martin zijn moeder is rijk en hysterisch, Heinrich zijn vader arm en immoreel. Veel verschil maakt het niet. Zowel Martin als Heinrich moeten zelf hun weg weten te vinden, hun eigen konklusies trekken. Kortom het zien te rooien in het troosteloze, verwoeste, naoorlogse Duitsland.

Gelukkig is deze overbekende roman nu weer te verkrijgen. „Huizen zonder vaders“ van Heinrich Böll (vertaald door Jan Blokker) werd uitgegeven door Bert Bakker te Amsterdam. Prijs f 29,50.

Rectificatie

In het januari-nummer van Ego zijn wij helaas vergeten, de naam van de auteur Rien Robijns onder het artikel over kernenergie en de brede maatschappelijke discussie te vermelden.
Sorry Rien!

Oorlog in Indië (1)

Kort geleden verscheen „De keerzijde van de medaille“, een bundel verhalen van Nederlandse en Indonesische auteurs, verzameld en ingeleid door Joop van den Berg. Een prima bundel, laat ik daar maar mee beginnen.

Van den Berg heeft gepoogd een zo geschakeerd mogelijk beeld te scheppen van de vergeten oorlog die door Nederland en Indonesië werd uitgevochten tussen 1945 en 1950. Om het beeld van die oorlog zo zuiver mogelijk weer te geven heeft hij getracht (en in de meeste gevallen is dat ook gelukt), zowel de Nederlandse als de Indonesische visie op dezelfde gebeurtenis aan elkaar te spiegelen. Vandaar de titel. De bundel is ruwweg in drieën te verdelen. De eerste periode is de tijd direct na de Japanse kapitulatie, waarin Indonesië de republiek uitriep. Dan een flink aantal verhalen over de oorlog zelf, over akties en wredeheden aan beide kanten. In „De kanonnen“ van A. L. Schneider wordt beschreven hoe Nederlandse militairen een dessa in vlammen schieten. De keerzijde vindt men in Roswitha Djajadiningrat's dagboek waarin zij aangrijpend weergeeft wat deze dessabewoners overkomt wanneer de granaten neerploffen. Het derde en laatste deel zijn verhalen over de periode rond de overdracht. Frustraties alom onder de Nederlandse militairen: het leger was niet verslagen maar moest toch de aftocht blazen. Terwijl de Indonesische vrijheidsstrijders het begrip vrijheid gestalte konden gaan geven. Vooral het vlamme, menselijke protest tegen het geweld/de oorlog van de bekende Indonesische schrijver Pramudya Ananta Tur in het verhaal „Wrok“ heeft mij bijzonder getroffen. „De keerzijde van de medaille“ verzameld door Joop van den Berg werd uitgegeven door Leopold, Den Haag. Prijs f 28,50.

Montijn

In „Montijn“ van Dirk Ayelt Kooiman wordt het onwaarschijnlijke levensverhaal van de beeldend kunstenaar Jan Montijn (geb. 1924) beschreven. Een pil van een boek (350 blz.), maar boeiend van de eerste tot de laatste bladzijde. Van jongsaftaan heeft Montijn al belangstelling voor soldaten in uniform. In 1944 meldt hij zich aan voor de Jeugdstorm van de NSB en daar-

In Korea

na voor de Weersportkampen van de Duitsers in Oostenrijk. Terug in zijn geboortedorp Oudewater, thuis in het zwartekousenkerk-milieu weet hij het zeker: in dit verstikkende klimaat kan hij niet meer leven. Hij tekent voor de Kriegsmarine, belandt op een mijnenveger en tenslotte in de loopgraven van Koerland alwaar hij ernstig gewond raakt. Na zijn herstel wordt hij opnieuw ingezet tegen de Russen aan de Oder, wordt krijgsgevangene gemaakt door de Amerikanen, maar weet naar Frankrijk te ontsnappen.

In Straatsburg tekent hij voor het Franse Vreemdelingenlegioen, maar deserteert al na enkele maanden. Meldt zich bij de Engelsen in Duitsland en wordt na enige tijd overgeleverd aan de Nederlandse autoriteiten. Montijn wordt veroordeeld tot drie jaar heropvoeding. Als deze periode om is, laat hij zich door de Nederlandse overheid als vrijwilliger naar Korea uitzenden en... raakt dan opnieuw gewond. Bij terugkeer in Nederland krijgt hij een opleiding tot sergeant aan de KMS te Weert met de opdracht een museum op poten te zetten voor het garderegiment Grenadiers. Na een aantal jaren een dubbelleven te hebben geleid (militair en organisator van grote fuiven), belandt hij in een psychiatrische inrichting. Na zijn ontslag uit deze kliniek gaat hij naar Amsterdam om, wat er van jongsaftaan al in heeft gezeten, beeldend kunstenaar te worden. In latere jaren begeleidt hij transporten weeskinderen van Zuid-Oost-Azië naar alle delen van de wereld.

Ik schreef het zoëven al dat het nauwelijks voor te stellen is, dat een ►

mens: afstommeling

mens dit allemaal mee heeft kunnen maken in één leven. Maar het zijn allen controleerbare feiten. Kooiman maakte van dit levensverhaal een kruising tussen een biografie en een roman. Fascinerend!

„Montijn”, door Dirk Ayelt Kooiman werd uitgegeven door de Harmonie te Amsterdam. Prijs f 29,50.

Nobelprijs 1982

Vorig jaar werd de Nobelprijs voor de literatuur toegekend aan de Latijns-Amerikaanse schrijver Gabriel García Márquez. Meulenhoff, die o.a. zijn bekendste roman „Honderd jaar eenzaamheid” al uitgaf, heeft gemeend ter gelegenheid van dit feit een eenmalige Nobelprijs-pocket te moeten uitbrengen. Een novelle met als titel „De kolonel krijgt nooit post”.

Márquez schreef deze novelle in 1961, vlak na de hevige burgeroorlog in Colombia, waarbij een half miljoen mensen omkwamen. De hoofdpersoon, een kolonel buiten dienst, heeft meegevochten in deze burgeroorlog. Ondanks zijn inzet wil zijn pensioen toch maar niet afkomen. Met vele anderen staat hij op een wachtlijst. Na vijftien jaar wachten heeft hij taal noch teken vernomen. Samen met zijn vrouw leeft hij in grote armoede. Hij is te trots en te koppig om bij vrienden aan te kloppen om hulp en heeft geen geld om te procederen. Al zijn hoop heeft hij gevestigd op de vechthaan van zijn doodgeschoten zoon. Deze haan moet, door enkele hanengevechten te winnen, een einde maken aan de ellende. Om een redelijke kans te maken moet de haan in topconditie zijn. Goed eten is noodzakelijk om te winnen, maar de nood stijgt zo hoog dat er noch voor de kolonel en zijn vrouw, noch voor de haan eten is. De vrouw stelt voor de haan dan toch maar te verkopen... Een tragi-komisch verhaal van grote klasse.

„De kolonel krijgt nooit post” van Gabriel García Márquez werd uitgegeven door Meulenhoff, Amsterdam. Prijs f 12,50.

Supermachten

De bekende Amerikaanse journalist I. F. Stone sprak op 24 juni vorig jaar in de Nieuwe Kerk in Amsterdam over de Hollanditis, het kennelijk besmettelijke verzet tegen nog meer kernwapens. Stone vindt het een gezonde ziekte.

Hij was hier op uitnodiging van de Volkskrant en het Holland Festival. De Verenigde Staten en Nederland hadden iets te vieren, de bicentennial (tweehonderd jaar diplomatieke betrekkingen) en gezien de ernst der tijden was I. F. Stone een passend feestredenaar.

De integrale tekst van zijn redevoering besluit de brochure „Tussen de supermachten”. Daarin ook de Volkskrant-enquête van maart 1982, waaruit bleek dat steeds meer Nederlanders kritiek op de Verenigde Staten hebben (48% van de Nederlanders zou West-Europa op defensie-gebied onafhankelijk willen maken van de U.S.).

Plus de discussie daarover, gevoerd op de Forum-pagina van de Volkskrant. Plus alle tekeningen van Jos Collignon. Zesendertig pagina's informatie over het veranderde wereldbeeld in de hoofden van de Nederlanders - politici en anderen. „Tussen de supermachten” is te verkrijgen door storting van f 7,50 op postgiro 46006 t.n.v. de Volkskrant te Amsterdam.

Oorlog in Indië (2)

Onlangs verscheen de derde roman van Bouke Jagt tw. „IJzeren Chrysant”, een roman over Indië onder Japanse bezetting. De titel van het boek is de Nederlandse vertaling van de naam die de Japanners in 1942 gaven aan een voormalig Nederlands-Indisch schip.

Hoofdpersoon in deze historische roman is de Friese sergeant-majoor Reyer Spandijk, een nuchtere realist, die tijdens de anti-Japanse hetze, voorafgaande aan de Japanse overheersing, zijn Japanse schermleerling, Genji Nakamura, in zijn huis verbergt. Dit maakt hem in militaire en politiekeringen verdacht. Later redt Genji op zijn beurt het leven van deze sergeant-majoor. Uiteindelijk blijkt dit uitstel van het noodlot te zijn. Vlak nadat de landing in Normandië plaatsvindt wordt een groep krijgsgevangenen, waaronder Spandijk, met de „IJzeren Chrysant” overgebracht van een kamp op Sumatra naar een ander kamp. Tijdens deze overtocht wordt het schip getorpedeerd. Reyer Spandijk weet het zinkende schip, vanwege een wanhopige poging een gewonde luitenant uit een benedenruim te halen, niet op tijd te verlaten en verdrinkt. Een meeslepende roman (vooral het slot) over Nederlanders in Indië en

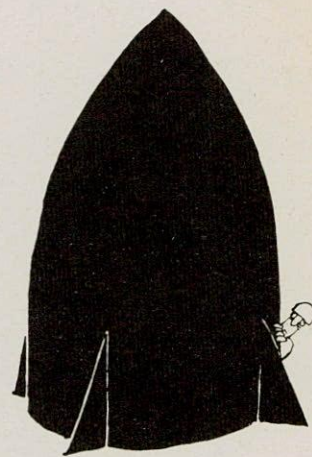
hun keuze voor of tegen de door de Japanners opgelegde dwang.

„IJzeren Chrysant” door Bouke Jagt verscheen bij de Prom, Baarn. Prijs f 22,50.

Handboek Soldaat

Eind vorig jaar verscheen „Het andere handboek voor de soldaat” van Ron Schröder. Zoals de titel al doet vermoeden is het op geen enkele wijze te vergelijken met het traditionele handboek soldaat. Het zijn namelijk gedichten, vrij kritisch van toon. In de bundel een aantal gedichten, die de belevingswereld van Jan Soldaat dicht benaderen:

Ik ben met tegenzin vertrokken/van waar ik eens gelukkig was/ ik heb geleerd om te marcheren/voor altijd in de pas/ik heb mijn ransel uitgeladen/de angst en pijn van het begin/mijn twijfels en onzekerheden/ en houd alleen de moed er in.

Maar ook gedichten tegen het vijandbeeld; de oorlogsindustrie en de wapenfabrikant; over het heldendom dat niet bestaat en de grootmachten die, ondanks dat ze hetzelfde zeggen, elkaar toch maar niet weten te verstaan. Over het oorlogsrecht dat gedragsregels voorschrijft hoe militairen zich dienen te gedragen, maar over het „niet vechten” zwijgt en over de huichelachtigheid van hen die de neutronenbom veroordelen, alsof er een „menselijke” bom bestaat.

Volgend gedicht over het vaak oneigenlijke gedragspatroon van de soldaat zal niet door iedereen even aardig worden gevonden, maar ook soldaten worden in deze, door Len ►

EGO puzzle

Het was een tijd geleden, dat vóór één puzzle meer dan 25 goede oplossingen binnenkwamen.

De visite-kaartjes in het december-nummer maakten velen actief. We vinden het daarom extra prettig de prijswinnaars bekend te maken.

1e prijs f. 25,- Lieke Bakker - Alkmaar

2e prijs f. 15,- W. de Bruin - Rotterdam

3e prijs f. 10,- G. Wijngaarden - Meppel

Deze maand bestaat de puzzle uit vergelijkingen.

Voorbeeld: se + er + v = sn + at + g
Oplossing: vrees = angst

Eventuele prijswinnaars maken we bekend in het aprilnummer van Ego.

Vergelijkingen

ga + net + el	= vel + bi + gal
er + tang	= beer + de + her
schat + dris	= din + rijp + neg
gin + sein	= eten + keer

Stuur de oplossing van de puzzle voor **7 maart** a.s. naar: Ego-redactie, Coornherthuis, Oranje Nassaulaan 71, 3708 GC Zeist. Vergeet niet de voorkeur voor een boeken- of platenbon te vermelden.

Munnik geïllustreerde bundel, niet gespaard.

Jan Soldaat

jan soldaat hangt op zijn kamer
mooie meiden groot en klein
kent een schat belevenissen
om vooral een vent te zijn

jan soldaat neemt graag een pintje
ieder feest een zuipfestijn
altijd extra rondjes geven
om vooral getapt te zijn

jan soldaat wil razen vloeken
zich gedragen als een zwijn
jan soldaat verlegt zijn grenzen
om vooral niet laf te zijn

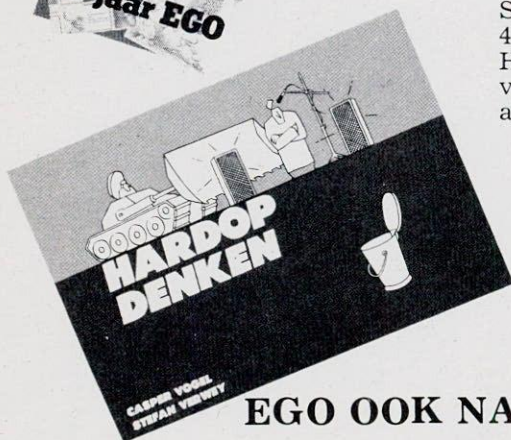
Een boekje voor een ieder die iets met het leger te maken had, heeft of nog zal krijgen.

„Het andere handboek voor de soldaat” van Ron Schröder werd uitgegeven door De Fontein te Baarn. Prijs f 10,-.

Wim Heij

WORD ABONNEE,

Wie zich abonneert, krijgt enkele recente jaarboekjes als welkomstgeschenk. Stort f 12,- op postgiro 480414 van Hoofdraadsman Hum. GV te Zeist, onder vermelding van „nieuwe abonnee”.

EGO OOK NA JE DIENST-TIJD

vaste prik

Soldaat: dienstknecht van de heren

Als EGO er z'n zinnen opzet is 't de moeite waard

't Enige en laatste moment waarop soldaten voorgaan is wanneer ze aan de slag mogen

Uniform: Pak van je hart

Oorlog: beperkte vrede

Amerikaanse generaals hebben 't liefst een spelbepalende Duitse middenvelder, met nog een goed afstandsschot in beide benen

In oorlog is meedoen belangrijker dan winnen

Weetjewelzijnssector

Koele kleuren doen een kamer groter lijken, maar rood vliegt sommigen aan

Giftbelt: afspraak tussen heren

Man: hij weet van hot noch haar

Waarom politieke leiders tandeloos zijn - omdat ze alles voorgedrukt hebben

Officier: lijmknecht

Oorlog: maliënkolder

Inlevertranendalbewoner

Uit dreigende taal munt slaan

't Gaat in hoofdzaak om de kern-kaas-moor- en domkoppen

Zelfs vredesduiven hebben er schijt aan

Vrede: al sla je me dood

EGO: gegrond op de rede

IK BEN TOCH ZO BLIJ
DAT KOOS ZICH NIET..

.. VERVEELT, NU HIJ ZON-
DER WERK IS.. LEKKER
SPORTIEF BEZIG.....

.. VOËTBALLEN IS
Z'N LUST EN Z'N
LEVEN....

